

Prilagodba udžbenika za nastavu povijesti strukovnoj ekonomskoj školi

Daus, Sanda

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:212924>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Sanda Daus

**Prilagodba udžbenika za nastavu povijesti strukovnoj
ekonomskoj školi
(DIPLOMSKI RAD)**

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za povijest

Sanda Daus

Prilagodba udžbenika za nastavu povijesti strukovnoj ekonomskoj
školi

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Povijest/Informatika

Mentor: doc.dr.sc. Maja Ćutić-Gorup

Rijeka, 15. rujna 2017.

Sažetak

U ovom se diplomskom radu predstavlja problematika nastave povijesti u strukovnim ekonomskim školama. Obuhvatio se problem fonta sati, nastavnog plana i programa, te nastavnih sredstava i pomagala. Posebna pozornost u radu se odnosi na udžbenik za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi, njegov sadržaj, izgled, zanimljivost i funkcionalnost.

Prvi dio diplomskog rada predstavlja kakva bi nastava povijesti trebala biti u teoriji, a zatim se uspoređuje sadržaj udžbenika s nastavnim planom i programom, te s onim kakav bi udžbenik trebao biti.

Nastava povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi se i dalje temelji na kvantiteti znanja, umjesto na kvaliteti. Razlozi tome su propisani sati izučavanja nastave povijesti u strukovnim školama, font sati, te neadekvatna sredstva i pomagala za pojedini smjer izučavanja. U ovom se diplomskom radu razrađuje ideja kako nastavu povijesti prilagoditi strukovnim ekonomskim školama, s posebnim naglaskom na udžbenik za nastavu povijesti, u svrhu poboljšanja kvalitete znanja i cjeloživotnog obrazovanja.

Drugi dio diplomskog rada predstavlja provedeno anketno istraživanje u svrhu ispitivanja stavova i mišljenja navedene problematike među profesorima i učenicima strukovnih ekonomskih škola.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Povijest u nastavi.....	3
2.1. Povijest u nižim razredima osnovne škole	4
2.2. Povijest u višim razredima osnovne škole (od 5. do 8. razreda).....	5
2.3. Povijest u srednjoj školi	7
3. Kurikulum i reforma.....	10
3.1. Osnovni pojmovi	10
3.2. Što nakon osnovne škole?	11
3.3. Prijedlog nacionalnog kurikuluma za strukovne škole.....	13
4. Udžbenici za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi	16
4.1. Pregled tema u udžbenicima i nastavnom planu i programu za strukovne ekonomske škole	16
4.2. Analiza tema ekonomske naravi u udžbeniku za strukovnu ekonomsku školu	18
4.2.1. O povijesti ekonomije	18
4.3. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za četverogodišnju srednju strukovnu ekonomsku školu.....	20
4.3.1. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 1. razred četverogodišnjih strukovnih škola	20
4.3.2. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 2. razred četverogodišnjih strukovnih škola	21
4.3.2. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 3. razred četverogodišnjih strukovnih škola (smjer: upravni referent i poslovni tajnik).....	22
5. Anketno istraživanje.....	24
5.1. O provedenom anketnom istraživanju.....	25
5.2. Anketno istraživanje o programu i udžbenicima u strukovnim ekonomskim školama	26
5.2.1. Rezultati učeničkih anketa	28
5.2.2. Rezultati anketa nastavnika	44
6. Zaključak.....	49
7. Literatura	51
8. Popis grafova.....	53

1. Uvod

Povijest kao nastavni predmet je vrlo važan segment u školskom sustavu. Putem nastave povijesti djecu, odnosno učenike upoznajemo s događajima i procesima koji su doveli do života kakvoga oni trenutno žive i poznaju. Prilikom prenošenja tog znanja učenicima, od velike je važnosti svaki događaj prikazati na multiperspektivan način, odnosno obraditi pojedinu temu sa više kutova gledanja kako bi učenici imali dovoljno informacija da sami razviju svoj stav i kritički pogled prema temi koja se obrađuje.

Pristrani pogled nastavnika na bilo koji povijesni događaj ne smije utjecati na prenošenje gradiva povijesti pred učenicima u razredu, što znači da nastavnik povijesti nikako ne smije poučavati djecu da određenu temu sagledaju samo sa jednog kuta gledišta (npr. pobjednika ili poraženoga), već kako smo ranije spomenuli, treba pristupiti multiperspektivno. Svako suprotno interpretiranje nastave povijesti trebalo bi se smatrati kao kršenje nepisanog etičkog pravila kojega bi svaki nastavnik trebao biti svjestan već pri odabiru studija povijesti.

Nastavnicima povijesti je pri izvođenju nastave, udžbenik jedan o glavnih nastavnih pomagala, uz povijesni zemljovid, povijesnu čitanku, vježbenu itd. Iz tog razloga vrlo je važno udžbenik prilagoditi i profesorima uz ostale aspekte koji se uzimaju u obzir (primjerice uzrastu djece), te multiperspektivnom pristupu i naravno smjeru kojega je učenik odabrao za svoje srednjoškolsko obrazovanje.

Realizacija udžbenika za izvođenje nastave bilo kojeg nastavnog predmeta, pa tako i za nastavu povijesti je kompleksan proces koji zavisi od puno faktora. Samim time prilagodba istoga za pojedini smjer srednje škole nikako nije jednostavan poduhvat, ali je ostvariv. Nastavnici i učenici su nažalost faktori koje se najmanje uključuje prilikom toga procesa, a trebali bi biti najvažniji, jer su upravo oni ti koji će taj udžbenik koristiti, odnosno namijenjen je upravo njima, profesorima za realizaciju nastave, a učenicima za kvalitetno usvajanje gradiva i učenja važnog za život. U nastavku ćemo se baviti problemom prilagodbe udžbenika za nastavu povijesti pojedinom smjeru srednje škole, točnije udžbenicima za četverogodišnji strukovni ekonomski smjer, te probati shvatiti nedostatke postojećih udžbenika i navesti argumente kako bi udžbenici trebali izgledati i zašto.

U istraživačkom dijelu ovoga diplomskoga rada moći ćemo dobiti uvid u mišljenja i stavove učenika i profesora srednje ekonomske škole o tome da li smatraju postojeće udžbenike dobro prilagođenima njihovom smjeru, grupnim radovima (koji su trenutno vrlo popularni u nastavi, jer su se pokazali kao dobar način rada u razredu), te o tome kako bi se udžbenike moglo više i bolje prilagoditi potrebama smjera kojega su oni upisali i o kojemu žele učiti i postati stručnjaci na području istoga.

Udžbenici koje smo koristili u nastavku rada u svrhu analize nastavnih tema i jedinica za nastavu povijesti u osnovnoj i srednjoj školi, su udžbenici koje je Ministarstvo znanosti i obrazovanja¹ odobrilo za korištenje u Istarskoj ili Primorsko-goranskoj županiji. Razlog razmatranja udžbenika i ostaloga materijala na razini samo ove dvije županije je taj što se u istraživačkom dijelu rada obrađuju ankete koje su također provedene u ove dvije županije.

Ključne riječi

povijest u nastavi, prilagodba udžbenika, nastavni plan i program, kurikulum, nastavna sredstva i pomagala, teme programa, nastavne jedinice, font sati

¹ Ministarstvo znanja i obrazovanja Republike Hrvatske. URL: <https://mzo.hr/hr/katalog-obveznih-udzbenika-pripadajucih-dopunskih-nastavnih-sredstava-za-osnovnu-skolu-gimnazije?cat=209> (21.08.2017.)

2. Povijest u nastavi

Za povijest često možemo čuti izreku „*prima inter pares*“ što znači „prva među jednakima“. Činjenica je da povijesti ima u svim znanostima i na svim područjima, sve ima svoju povijest, tako posebice u nastavnom procesu ona predstavlja središnji princip organizacije u povezivanju društvenih znanosti i pridonosi stvaranju cjeline.

Osnovnoškolsko obrazovanje je u Republici Hrvatskoj obavezno, njime učenici stječu odgoj i obrazovanje kojim se dobiva temeljno znanje koje će im trebati za život, otvoriti mogućnosti za daljnji napredak i razvijanje, odnosno školovanje. Na taj se način postiže i jednakost na području odgojno-obrazovnih mogućnosti i sprječava odgojno-obrazovno diskriminiranje.²

Učenici svoj prvi susret s poviješću imaju u nižim razredima osnovne škole u sklopu predmeta *Prirode i društva*. Tada učenici stječu znanje o svom zavičaju i domovini u kojoj žive, te vremenu i prostoru, pa je nekoliko lekcija posvećeno povijesti naše domovine i određenog zavičaja.³

Povijest kao nastavni predmet učenici dobivaju u petom razredu osnovne škole, to je ujedno prvi ciklus nastave povijesti, dok se drugim ciklusom smatra nastava povijesti u srednjim školama.⁴

Zadaća predmeta povijesti je da kod učenika kroz gradivo stvori određeni osjećaj odgovornosti prema društvu, ali i samom sebi.⁵ Temelj našeg društva je demokracija. Činjenice koje su potekle iz povijesnih događanja upućuju kako je demokracija jedina „ideologija“ koja bi trebala biti na snazi u svijetu 21. stoljeća, a i ubuduće, jer ona jedina u potpunosti poštuje ljudska prava.⁶ Gledajući unazad, opredjeljenje bilo kojoj od ideologija pod čijim je utjecajem svijet bio, odnosno određeni narod prošao, nije donijela nikakav globalni boljitak, već se nakon određenog vremena pokazalo upravo suprotno. Kako je povijest kao nastavni predmet zadužen za prenošenje znanja o tome što se dogodilo prije nas,

² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 12.

³ Rendić-Miočević, I.: *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 143.

⁴ Agičić, D., *Hrvatska Klio II. o nastavi i udžbenicima povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2015., str. 1.

⁵ Rendić-Miočević, I.: *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 1.

⁶ Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14516> (31.08.2017.)

a uz to škola je osim obrazovna, također i odgojna ustanova, prava je zadaća predmeta povijesti da kod djece potiče i razvija vlastito mišljenje prema određenoj temi. Iako je povijest godinama korištena kao glavno sredstvo širenja vladajuće političke misli i ideologije⁷, napokon je sve više onih koji se zalažu za suvremene smjerove u nastavi povijesti koji se mogu definirati kao interdisciplinarni i multiperspektivni pristup u poučavanju gradiva povijesti. Interdisciplinarni pristup nekoj temi je poučavanje o toj temi iz više različitih struka.⁸ Takvim načinom rada učenici bi kvalitetnije shvatili pojedine ideologije i kretanja kroz povijest, kako politička, tako i društvena, ali napokon bi se višegodišnje učenje o elitama zamijenilo poučavanjem o društvenim promjenama i ljudskom utjecaju u društvu, čime bi učenici dobili potrebna znanja kako razlikovati zlouporabu i uporabu povijesti.⁹

2.1. Povijest u nižim razredima osnovne škole

Učenici svoj prvi susret s poviješću imaju u 3. razredu osnovne škole putem predmeta *Priroda i društvo*. Zadaća predmeta *Prirode i društva* je pridonijeti intelektualnom i socijalno-emocionalnom razvoju učenika, upravo iz tog razloga se putem ovog predmeta učenici imaju prilike upoznati s raznim elementima iz znanstvenog, prirodoslovnog i društvenog područja.¹⁰ Na isti način, učenici se susreću i s nekim elementima iz predmeta povijesti, poput vremenske crte, izumima koji su promijenili svijet, kulturno-povijesnim spomenicima u svom zavičaju, te sa prošlosti svoga zavičaja i oruđem.¹¹ Cilj ovog predmeta je osvijestiti učenike o složenosti, međusobnoj povezanosti i različitosti čimbenika koji ih okružuju, razvijati i poticati pravilan odnos među ljudima, odnosno kako da na otvoreni način znaju prihvatiti različita mišljenja i stavove, a ujedno da budu znatiželjni u istraživanju svoje prirodne i društvene zajednice.¹²

⁷ Rendić-Miočević, I.: *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 11.

⁸ Ibidem, str. 10.

⁹ Ibidem, str. 12.

¹⁰ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 255.

¹¹ Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N., *Pogled u svijet 3, udžbenik prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb, 2014., str. 42.-53.str.

¹² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 255.

U 4. razredu osnovne škole elementi povijesti uzimaju nešto više prostora u udžbenicima iz *Prirode i društva*, iz razloga jer su propisani sati za taj predmet do trećeg razreda 70 sati godišnje, odnosno 2 sata tjedno, dok u četvrtom razredu se broj sati povećava na 105 sati godišnje, tj. na tri nastavna sata tjedno.¹³ Ovdje se učenici susreću s dolaskom Hrvata u novu domovinu, prvim hrvatskim vladarima, domovinskim ratom i nastajanjem samostalne Republike Hrvatske, te njezinim simbolima.¹⁴

2.2. Povijest u višim razredima osnovne škole (od 5. do 8. razreda)

„Nastava povijesti pomaže učenicima u razumijevanju vlastitih kulturnih i nacionalnih korijena, te u njegovanju nacionalnog identiteta. Spoznaje o drugim narodima i razumijevanje njihovih kultura pripremaju učenike za život u multietničkom i multikulturalnome društvu.“¹⁵

Svrha je učenicima u višim razredima osnovne škole omogućiti stjecanje intelektualnog znanja i vještina, te poticanje interesa za istraživanje prošlog vremena u cilju boljeg razumijevanja sadašnjeg razdoblja, te rušenja pojedinih tabua.¹⁶

U nastavi povijesti osim odabranih, tzv. obaveznih tema, mora se ostaviti prostora za nekoliko sati obrade zavičajne povijesti, povijesti nacionalnih manjina, te za terensku nastavu.¹⁷ Pri obradi tih tema profesor je sam kreator sadržaja i slijeda usvajanja gradiva. Teme može zadati on sam, a može i u dogovoru s učenicima.

Dolaskom u 5. razred osnovne škole, učenici se po prvi puta susreću s predmetom *Povijest*. Gradivo je raspoređeno kronološkim slijedom, što je ujedno i najbolje za kognitivne sposobnosti djece te dobi. Osobno smatram da bi tematsko obrađivanje cjelina dovelo do potpunog neshvaćanja povijesnih događaja i procesa, te samoga povijesnog koncepta. Učenike 5. razreda se najprije upoznaje sa samim pojmom povijesti, ponavlja se računanje

¹³ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 255.

¹⁴ Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N., *Pogled u svijet 4, udžbenik prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb, 2014., str. 50.-62.str

¹⁵ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006., str. 285.

¹⁶ Ibidem, str. 285.

¹⁷ Ibidem, str. 285.

vremena prije i poslije Krista, te se prelazi na prapovijest, a zatim na antiku, odnosno na antičke civilizacije.¹⁸

Udžbenik za 5. razred Stjepana Bekavca i Marije Bradavice: *Povijest 5* (Alfa, 2009. g.) je jedan od prvih koji je nastao u svrhu suvremenog načina poučavanja povijesti. Suvremeni način znači da se djecu čim više rastereti s gomilanjem teksta i činjenica, već da se pomoću ilustracija prenese bitno. Taj se udžbenik sastoji od jedanaest tema, a to su: Što je povijest, Prapovijesno doba, Civilizacije prvih pisama, Uspon stare Grčke, Spartanska aristokracija i atenska demokracija, Helenizam, Počeci Rima, Republika i Carstvo, Hrvatski prostor u antičko doba, Pojava kršćanstva, Seoba naroda. Svaka od tih tema ima nekoliko lekcija, te se za neke teme utroši više nastavnih sati, a na neke manje.¹⁹

U 6. se razredu obrađuje srednji vijek i rani novi vijek, s time da je nekoliko tema izdvojeno za obradu pozicije same Hrvatske i Hrvata u dom vremenskom razdoblju, te njihovi odnosi s Osmanlijama i utjecaj Osmanlija na njih i naše područje.²⁰

Udžbenik Ante Birina i Tomislava Šarlije: *Povijest 6* (Alfa, 2009. g.) rađen je prema, tada novom, nastavnom planu i programu, te usklađen s Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom. Sadrži dvanaest nastavnih tema, te sa još tri dodatne/izborne teme. Teme su: Europa i Sredozemlje nakon seobe naroda, Feudalno društvo, (izborna tema: Srednjovjekovni vitezovi), Hrvatska u ranom novom srednjem vijeku, Uzlet srednjovjekovne Europe (izborna tema: Srednjovjekovne utvrde), Europa i islamski svijet, Hrvatska u doba Arpadovića i Anžuvina, (izborna tema: Srednjovjekovna Bosna), Humanizam i renesansa, Velika geografska otkrića, Osmanlijsko Carstvo i Europa, Reformacija i Katolička obnova, Europa u doba baroka i Hrvatska u ranom novom vijeku.²¹

U 7. razredu se učenike upoznaje s razdobljem apsolutizma i revolucija, industrijalizacijom, oblikovanjem nacija, a poseban je naglasak na stvaranju hrvatske nacije. Gledajući kroz stoljeća učenici se upoznaju поблише s događanjima u razdoblju od 17. do početka 20. stoljeća,

¹⁸ Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog 2), 2016., str. 16. URL:

http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/NKNP_Povijest_inacica_2.pdf (24.08.2017.)

¹⁹ Bekavac, S., Bradavica, M., *Povijest 5, udžbenik za peti razred osnovne škole*, Alfa, Zagreb, 2009., str. 3.-5.

²⁰ Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog 2), 2016., str. 16. URL:

http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/NKNP_Povijest_inacica_2.pdf (24.08.2017.)

²¹ Birin, A., Šarlija, T., *Povijest 6, udžbenik za šesti razred osnovne škole*, Alfa, Zagreb, 2009., str. 3.-5.

točnije do kraja Prvog svjetskog rata.²² Analizirajući udžbenik Krešimira Erdelje i Igora Stojakovića: *Tragom prošlosti 7* (Školska knjiga, 2014. g.) nailazimo na, također kronološki slijed tema. Teme pokrivaju pretežno svjetsku povijest, a u nešto manjem obimu hrvatsku povijest. Udžbenik se sastoji od 11 tema: Svijet i Hrvatska u osvit modernog doba, Oblikovanje modernog društva – znanost i tehnologija, industrijska revolucija, Europa u promjenama: od Francuske revolucije do Bečkog kongresa, Hrvatski narodni preporod i pojava modernih nacija u Europi, Revolucija 1848.g. u Europi i Hrvatskoj, Društvo, kultura i promjene u svakidašnjem životu u prvoj polovici XIX. stoljeća, Europa na vrhuncu moći, Hrvatska u sklopu Habsburške Monarhije u drugoj polovici XIX. i početku XX. stoljeća, Svijet u doba europske dominacije u XIX. stoljeću, Društvo, kultura i promjene u svakidašnjem životu u drugoj polovici XIX. i početku XX. stoljeća, Svjetske krize i Prvi svjetski rat.²³

U 8. se razredu učenici upoznaju s razdobljem od kraja Prvog svjetskog rata do današnjeg doba.²⁴ U udžbeniku Snježane Koren: *Povijest 8* (Profil, 2000. g.) nailazimo na jedanaest tema, te možemo primijetiti veću zastupljenost tema o povijesti Hrvatske. Teme su: Versajski poredak, Demokratski procesi između dva rata, Totalitarni režimi između dva rata, Hrvatska u prvoj Jugoslaviji, Znanost i kultura u prvoj polovici 20. stoljeća (Svijet i Hrvatska), Drugi svjetski rat, Doba hladnog rata, Dekolonizacija, Hrvatska u drugoj Jugoslaviji, Postanak i Razvoj samostalne Hrvatske, Hrvatska i svijet na pragu trećeg tisućljeća.²⁵

2.3. Povijest u srednjoj školi

U gimnazijama se predmet *Povijest* poučava tijekom sve četiri godine trajanja školovanja. Prva tri razreda gimnazije imaju povijest dva puta tjedno, a u 4. razredu tri puta tjedno, što

²² Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog 2), 2016., str. 16. URL:

http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/NKNP_Povijest_inacica_2.pdf (24.08.2017.)

²³ Erdelja, K., Stojaković, I., *Tragom prošlosti 7, udžbenik povijesti u sedmom razredu osnovne škole*, Zagreb, 2014., str. 4.-5.

²⁴ Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog 2), 2016., str. 16. URL:

http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/NKNP_Povijest_inacica_2.pdf (25.08.2017.)

²⁵ Koren, S., *Povijest 8, udžbenik povijesti za osmi razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 2000., str. 4.-5.

znači da u prva tri razreda ima po 70 propisanih sati nastave povijesti, a u 4. razredu 105 nastavnih sati.²⁶

Četverogodišnje strukovne škole predmet *Povijest* imaju samo u prva dva razreda. U svakom razredu po 70 sati godišnje, odnosno dva puta tjedno.²⁷

Postoje izuzetci, poput smjera upravni referent i poslovni tajnik za koje je propisana nastava povijesti u prva tri razreda srednje škole sa po 70 nastavnih sati godišnje. Što znači da njihov ukupan font sati iznosi 210 nastavnih sati kroz srednjoškolsko obrazovanje (70 sati više od ostalih četverogodišnjih strukovnih smjerova).²⁸

Nastavni plan i program za nastavu povijesti u trećem razredu četverogodišnjih strukovnih škola nije razrađen, već su nastavnici samostalni kreatori tog nastavnog plana za svaki razred pojedinačno. U nastavnom planu za 1. i 2. razred se predlaže da u 3. obrađuju zavičajnu povijest, na razini grada ili županije u kojoj se škola nalazi.²⁹

U trogodišnjim se strukovnim školama nastava povijesti održava samo u prvom razredu i to dva puta tjedno, što znači, također, 70 sati godišnje.³⁰

Nastavni planovi i programi koji se trenutno koriste propisuju gotovo isti (uz manja odstupanja) tijekom gradiva u nastavi povijesti koju učenici uče u osnovnoj školi i onoj povijesti koju uče u srednjoj školi, bez obzira na broj propisanih sati godišnje, te upisanom smjeru obrazovanja učenika. Nastava je kronološka i prati teme od prapovijesti do suvremenog doba.³¹

Ako usporedimo gore navede teme i nastavne jedinice iz gradiva povijesti za osnovnu školu s niže navedenim temama za srednju ekonomsku školu, moći ćemo doći do gore navedenog zaključka koji nam jasno ukazuje kako se povijest u nižim razredima i gimnazijama može kvalitetno i konstruktivo poučavati, dok u strukovnim školama dolazi do problema gdje se ista

²⁶ Agičić, D., *Hrvatska Klio II. o nastavi i udžbenicima povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2015, str. 1.

²⁷ Ibidem, str. 1.

²⁸ Hrvatski zavod za zapošljavanje, *Kamo nakon osnovne škole?*, Mogućnosti školovanja na području: Istarske županije, Ličko-senjske županije, Primorsko-goranske županije, Zagreb, 2016

²⁹ Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. URL:

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-1-2.pdf (27.08.2017.)

³⁰ Agičić, D., *Hrvatska Klio II. o nastavi i udžbenicima povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2015, str. 1.

³¹ Ibidem, str. 2.

količina gradiva mora obraditi u gotovo duplo manjem broju propisanih sati. Prema nastavnom planu i programu, te udžbenicima koji ga prate, dužnost nastavnika povijesti je da strukovnim razredima prenesu znanje iz povijesti u vrlo sažetom izdanju zbog nedovoljnog broja sati. Odavno je poznato kako je nastava povijesti svedena na puko nizanje činjenica i dovodi do nerazumijevanja uzročno-posljedičnih veza. Takav način učenja pokazao je također gubitak interesa učenika za poviješću i daljnjim istraživanjem prošlosti.³²

Pitanje koje proizlazi iz navedenih činjenica je: “Što se time postiže?” Učenici strukovnih škola su zakinuti velikom količinom znanja iz povijesti i oni na svojim satovima dobivaju priliku sažeto ponoviti naučeno gradivo osnovne škole, odnosno čak može doći do konfuzije dosadašnjeg znanja. Učenici strukovnih škola su iz više razloga odabrali određeni smjer/struku, a jedan od razloga je da će jednoga dana moći živjeti radeći to zanimanje ili postati stručnjaci na tom području. Zar se ne bi trebali predmeti prilagoditi strukama kako bismo dobili stvarne stručnjake iz određenoga područja? Zar ne bismo imali kvalitetnije radnike i stručnjake kada bi učili povijest iz perspektive svoga smjera?

Naravno, osjetljive teme poput pragmatične historiografije, odnosno zločini, genocidi, holokaust, totalitarizmi, Domovinski rat itd., ne smiju se izostaviti iz detaljne i multiperspektivne obrade. Ipak je „povijest učiteljica života“, a učenici, točnije buduće generacije mladih i odraslih ljudi moraju shvatiti strahote tih činova kako se ne bi ponovili.

Nacionalne manjine su tema koja je tek nedavno našla svoje mjesto u predmetu *Povijest*, to je također zakinuta tema, a vrlo je važna, te se je ne smije izostaviti, ali ujedno je i jedna od rijetkih tema koja se može još i bolje obraditi s ekonomske perspektive, pošto se manjine susreću s problemom asimilacije sa ostalim društvom u pogledu zapošljavanja, školovanja, kulture i ostaloga.

³² Rendić Miočević, I., *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 143.

3. Kurikulum i reforma

3.1. Osnovni pojmovi

Kurikulum u osnovi znači procesno planiranje, odnosno nastojanje da se poboljša proces planiranja i programiranja, te da se u taj proces uključe oni koji neposredno izvode odgojno-obrazovni rad. Ujedno predstavlja pokušaj da se preko reforme procesa planiranja i programiranja reformira školski sustav.³³ Količina ishoda učenja i tema koje će se obraditi na nastavi, u novim kurikulumima, ovise o predviđenom broju sati za nastavu povijesti.³⁴

Kurikulum mora zadovoljavati neka opća načela. Mora biti prilagođen kognitivnom doseg učenika kako bi razvili motivaciju i zanimanje za predmet, jer tako se ispunjavaju zadani ishodi i ciljevi učenja. Također, mora se obratiti pozornost na suvremena dostignuća i ukomponirati ih u nastavu, te ujedno se mora baviti suvremenim društvenim problemima koja okružuju učenike na užem i širem području.³⁵

Nastavni plan je školski dokument koji utvrđuje i donosi državna prosvjetna vlast. Njime se određuju nastavni predmeti i područja izučavanja u pojedinoj školi, redoslijed učenja i poučavanja, te broj nastavnih sati pojedinog predmeta (tjedno i godišnje).³⁶

Nastavni program je temeljitija verzija nastavnog plana. Predstavlja školski dokument kojim se propisuje opseg, duljina i redoslijed nastavnog gradiva.³⁷

Nacionalni kurikulum je temeljni dokument kojim su prikazane sastavnice predškolskog odgoja, općeg obveznog, te srednjoškolskog odgoja i obrazovanja pojedine države. Za državu Hrvatsku objavljen je 2010. godine, te predstavlja opće ciljeve odgoja i obrazovanja, određuje ishode učenja po završetku određenih ciklusa obrazovanja, što i kako učenici trebaju učiti, te kako se prati i vrednuje kvaliteta postignuća rada u školi. Školski i predmetni kurikulum, te

³³ Previšić, V., *Kurikulum, teorije – metodologija – sadržaj – struktura*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 15.

³⁴ Marinović, M., *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*, metodički priručnik za nastavnike povijesti, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2014., str. 45.

³⁵ Ibidem, str. 44.

³⁶ Ibidem, str. 19.

³⁷ Ibidem., str. 19.

moduli su sastavni dijelovi Nacionalnog obrazovnog kurikuluma. Glavno njegovo obilježje je prelazak na kompetencijski sustav i ishode učenja.³⁸

Nacionalni kurikulum pojedinog nastavnog predmeta određuje svrhu i ciljeve učenja i poučavanja tog nastavnog predmeta, strukturu pojedinoga predmeta u potpunom odgojno-obrazovnom pravcu, odgojno-obrazovne ishode, pripadajuću razradu i opise razina usvojenosti ishoda, te vrednovanje. Ishodi s detaljnim razradama i opisom razina usvojenosti definirani su za svaku godinu, odnosno razred učenja i poučavanja tog nastavnog predmeta.³⁹

Prijedlog nacionalnog obrazovnog kurikuluma za strukovne škole definira za svrhu strukovnog obrazovanja stjecanje kompetencija koje su potrebne za određeno zanimanje, a temelje se na potrebama tržišta rada i mogućnosti daljnjeg obrazovanja.⁴⁰ Dok je cilj strukovnog obrazovanja da se učenici razvijaju u osobe kvalificirane za svijet rada i/ili nastavak obrazovanja, postanu poduzetni i samopouzdana, spremni učiti kako bi se razvijali, postali aktivni i odgovorni sudionici u zajednici, te uvažavaju tuđu dobrobit.⁴¹

3.2. Što nakon osnovne škole?

Upisom u srednju školu učenik se opredjeljuje za određenu karijeru u svojem životu, barem donekle u tom trenutku može zamisliti sebe na određenom radnom mjestu, to je ujedno temeljni razlog upisa određenog smjera srednjoškolskog obrazovanja. Učenicima pri odabiru mogu pomoći brošure⁴² za upis u srednju školu, koje Hrvatski zavod za zapošljavanje izdaje svake godine sa svježim podacima. Brošure u svom sadržaju nude opise zanimanja, uvjete upisa, moguće stipendije, te programe obrazovanja, učeničke domove i zanimanja koja su trenutno najtraženija u Republici Hrvatskoj. Brošure se tiskaju u pet verzija, a razlikuju se po

³⁸ Marinović, M., *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*, metodički priručnik za nastavnike povijesti, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2014., str. 19.

³⁹ Cjelovita kurikularna reforma. URL: <http://www.kurikulum.hr/predmetni-kurikulumi/> (24.08.2017.)

⁴⁰ Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje (prijedlog), 2016., str. 7. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/STRUKOVNO.pdf> (27.08.2017.)

⁴¹ Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje (prijedlog), 2016., str. 8. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/STRUKOVNO.pdf> (27.08.2017.)

⁴² Hrvatski zavod za zapošljavanje, *Kamo nakon osnovne škole?*, Mogućnosti školovanja na području: Istarske županije, Ličko-senjske županije, Primorsko-goranske županije, Zagreb, 2016

regijama na koje se odnose, pa tako imamo brošure za Sjeverozapadni dio Hrvatske, Slavoniju, Dalmaciju, središnju Hrvatsku i Primorsku.⁴³

U 8. razredu pred učenicima je veliki korak, jedan od najvažnijih u životu, točnije odlučujući trenutak odabira svog životnog zanimanja. Učenici tada sami sebi moraju postaviti pitanje: „Koji posao ja želim obavljati cijeli svoj život?“. To pitanje nije nimalo jednostavno, ponajprije zbog dobi učenika, ali kako bi odabrali najbolje moguće zanimanje učenicima se savjetuje da se zapitaju koje su njihove vrijednosti, sposobnosti, interesi i osobine ličnosti.⁴⁴ Također, dobro je da se informiraju o zanimanjima koje su postavili kao uži izbor.⁴⁵

Učenici koji svoju budućnost mogu zamisliti kao knjigovođe, računovođe, financijski savjetnici, žele raditi u bankama, turizmu, osiguranju ili postati privatni poduzetnik onda mjesto za svoj nastavak obrazovanja trebaju tražiti u ekonomskim smjerovima. U slučaju da već sada znaju da će se njihovo obrazovanje nastaviti i u visokom školstvu, točnije na fakultetima ekonomskog usmjerenja kada za to dođe vrijeme, kao svoju srednju školu odabiru četverogodišnju strukovnu ekonomsku školu. Zadaća je te škole, kao i ostalih četverogodišnjih strukovnih škola, da učenicima osigura opće i stručno obrazovanje odabranog područja u svrhu osposobljavanja za upisano zanimanje ili za nastavak obrazovanja na tom području.⁴⁶

Pregledom popisa predmeta u dobivenoj brošuri učenici mogu vidjeti dva segmenta: opći i stručni dio. Stručni se dio razlikuje u nekoliko predmeta s obzirom na odabrani smjer (ekonomisti, upravni referenti, komercijalisti, poslovni tajnik). Opći dio predstavlja predmete s kojima su učenici već upoznati tijekom svog osnovnoškolskog obrazovanja, a to su: hrvatski jezik, strani jezik, povijest, geografija, etika/vjeronauk, kemija, biologija i matematika.⁴⁷ Iako su učenicima neki predmeti poznati, a neki nepoznati (stručni dio predmeta), učenici još ne znaju što će ih pojedinim predmetima izučavati, ali smatraju da će sada svaki od tih „poznatih“ predmeta biti više prilagođen njihovoj struci.

⁴³ Učenici.com, *Upisi u srednju školu*. URL: <https://www.ucenici.com/detaljan-vodic-upise-srednje-skole-2017-2018/> (24.08.2017.)

⁴⁴ Hrvatski zavod za zapošljavanje, *Kamo nakon osnovne škole?*, Mogućnosti školovanja na području: Istarske županije, Ličko-senjske županije, Primorsko-goranske županije, Zagreb, 2016, str. 9. – 11.

⁴⁵ Ibidem, str. 12. – 18.

⁴⁶ Ibidem, str. 24.

⁴⁷ Ibidem, str. 98.

Kada učenik krene u svoj prvi razred srednje ekonomske škole, bez obzira koji je smjer konkretno odabrao, već nakon kraćeg vremena održavanja nastave iz predmeta *Povijest* može jasno uvidjeti kako gradivo koje sada uči je već učio u osnovnoj školi, te kako u biti ne uči ništa novo, npr. o ekonomskoj strani povijesti, već samo ponavlja do sada naučeno. Većini učenika je to sasvim u redu, jer su mnogi već zaboravili što su do sada učili iz povijesti, ali nakon što završe s predmetom *Povijest*, po završetku 2. razreda srednje ekonomske škole učenicima postaje jasno da su u dva razreda srednje ekonomske škole iz predmeta *Povijest* samo vrlo sažeto prošli kroz gradivo osnovne škole i da o ekonomskoj povijesti nisu naučili ništa novo. Što se tiče ekonomske povijesti, učenici kraći pregled dobivaju iz predmeta poduzetništvo, gospodarstvo, računarstvo, dioničarstvo, ali vrlo oskudno, više u natuknicama da imaju neku bazu odakle krenuti s učenjem tog predmeta, umjesto da se na predmetu *Povijest* na tome više radi. S druge strane, misli se kako ovim „kratkim pregledom gradiva“ učenici mogu konkurirati ostalim razredima, posebice gimnazijskim, što nikako nije točno, jer je gradivo strukovnih škola sažeto i nema se dovoljnog broja sati da se pojedine teme obrade konkretnije i dublje, što nas dovodi do toga kako bi većinu tema trebalo obraditi na drugačiji način, svakako većinu tema sagledati s ekonomske strane i toj strani dati dubinu i širinu pri obradi gradiva.

3.3. Prijedlog nacionalnog kurikuluma za strukovne škole

Godine 2016. u Hrvatskoj se započinje s kurikularnom reformom koja predstavlja jednu od prvih mjera koja bi trebala voditi realizaciji strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. U stvaranju novih kurikuluma sudjelovao je veliki broj nastavnika i učitelja, odgajatelja, stručnih suradnika i ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova. Cilj je uspostavljanje usklađenog i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja kroz cjelovite sadržajne i strukturne promjene. U prvom dijelu Cjelovite kurikularne reforme izrađeno je predmetnih kurikuluma za 29 nastavnih predmeta među kojima je i prijedlog za Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta *Povijest*.⁴⁸

Njime se predmet *Povijest* opisuje kao temeljno obilježje svakog društva, a znanje o prošlosti kao ključ za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti. Sve to zajedno pridonosi

⁴⁸ Cjelovita kurikularna reforma. URL: <http://www.kurikulum.hr/predmetni-kurikulumi/> (26.08.2017.)

shvaćanju procesa koji su se odvijali u prošlosti i doveli čovječanstvo u stanje kakvim ga danas znamo.⁴⁹

Svrhu učenja i poučavanja povijesti predmetni kurikulum definira kao poticanje interesa učenika za učenjem o prošlosti, razvijanje radoznalosti, razvijanje analitičkog i kritičkog mišljenja, ujedno i vlastitog stava. Također, taj se kurikulum temeljni na konceptualnom⁵⁰ razumijevanju i sadrži pet koncepata:

1. Vrijeme i prostor,
2. Uzrok i posljedica,
3. Kontinuitet i promjena,
4. Izvori i istraživanje prošlosti,
5. Interpretacija i perspektiva⁵¹

U kurikularnoj reformi se spominje i tematska obrada nastavnog gradiva povijesti, te su autori dali prijedloge tema, međutim, što se tiče isključivo ekonomske povijesti prihvatljive bi bile samo teme, odnosno dio tema za područje moderne i suvremene povijesti. Tema se naziva „Društva, ekonomije i svakodnevnica“ gdje bi učenici istraživali glavne pojmove i procese društva, ekonomije i svakodnevnog života u 19., 20. i 21. stoljeću. Detaljnije gledano, navedena bi tema učenike poučavala o:

1. Industrijskoj revoluciji
2. Velikoj gospodarskoj krizi 1929.g.
3. Hrvatskim gradovima i selima u 20. stoljeću
4. Radničkom pokretu u 19. i 20. stoljeću
5. Obrazovanju u Hrvatskoj u 19. i 20. stoljeću
6. Sukobu generacija 1968.g.
7. Modernizaciji Hrvatske u 19. stoljeću
8. Modernizaciji Hrvatske u 20. stoljeću
9. Sportu kao masovnom fenomenu i Olimpijskim igrama
10. Konzumerizmu i slobodnom vremenu

⁴⁹ Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog), 2016., str. 5. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Povijest.pdf> (28.08.2017.)

⁵⁰ Postoji 4 tipova znanja: činjenično, proceduralno, konceptualno, metakognitivno.

⁵¹ Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog), 2016., str. 5. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Povijest.pdf> (28.08.2017.)

11. Migracijama u 20. i 21. stoljeću
12. Industriji u Hrvatskoj u 20. stoljeću
13. Globalizacijskim procesima u 20. i 21. stoljeću
14. Demografskoj slici Hrvatske od kraja 19. do početka 21. stoljeća
15. Svakodnevicima između dva svjetska rata⁵²

Međutim prijedlog navedenog kurikuluma učiteljima dozvoljava da budu samostalni kreatori svojih nastavnih satova, odnosno tema za obradu. Pritom, moraju pripaziti na smjernice u vezi oblikovanja teme kako bi ona bila relevantna za učenike i sam proces učenja i poučavanja.⁵³

Autori prijedloga predmetnog kurikuluma za povijest zaključuje kako bi preporučeni omjer sadržaja trebao biti 40% hrvatska povijest, 40% svjetska povijest i 20% sadržaja slobodnog izbora, koji ovisi o dogovoru nastavnika povijesti i učenika.⁵⁴

Tim zaključkom, te prethodno navedenim činjenicama možemo uvidjeti kako je ekonomska povijest još uvijek u premalom postotku zastupljena kao tema predmeta povijesti za strukovne ekonomske škole.

⁵² Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog), 2016., str. 89. URL:

<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Povijest.pdf>

⁵³ Ibidem, str. 92.

⁵⁴ Ibidem, str. 97.

4. Udžbenici za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi

Interdisciplinarnim pristupom, odnosno iz kuta gledanja više različitih znanosti možemo se kompleksnijim temama bolje približiti, jer se znanosti međusobno nadopunjuju.⁵⁵ Kako bismo predmet povijest čim više uklopili u strukovni smjer ekonomista, komercijalista ili upravnog referenta potrebno je da povijest čim više surađuje sa ekonomskim predmetima poput poduzetništva, gospodarstva, računovodstva, bankarstva itd. Pregledom udžbenika za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi želimo uvidjeti koliko je taj udžbenik prilagođen tom načinu radu, odnosno ekonomskom pogledu na povijest ili točnije, koliko je zastupljena ekonomska povijest u udžbenicima za četverogodišnje obrazovanje ekonomista.

Rendić-Miočević u svojoj knjizi: *Učenik istražitelj prošlosti*, navodi funkcije suvremenog udžbenika za nastavu povijesti⁵⁶:

1. Pružanje temeljne obavijesti učenicima (znanstveno-obavijesna funkcija)
2. Oblikovanje pogleda na povijesne procese i pravila njihova razvoja (metodološka funkcija)
3. Oblikovanje odgovarajućih moralnih stajališta (odgojna funkcija)
4. Osposobljavanje učenika za služenje naučenim (transformacijska funkcija)
5. Poticanje učenika za prepoznavanje, oblikovanje i rješavanje problema (istraživačka funkcija)
6. Stvaranje umijeća i navike za samostalan rad s tekstom (samoobrazovna funkcija)
7. Utvrđivanje znanja, kontrola i ocjena postignutih rezultata (auto-kontrolna funkcija)
8. Učenje jezika i stila izražavanja (jezična funkcija)

4.1. Pregled tema u udžbenicima i nastavnom planu i programu za strukovne ekonomske škole

U prvom se razredu obrađuje Hrvatska i svijet od prapovijesti do Francuske revolucije.⁵⁷ Teme koje pronalazimo u udžbeniku Vesne Đurić i Ivana Peklića: *Hrvatska i svijet od*

⁵⁵ Rendić-Miočević, I., *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 1.

⁵⁶ Ibidem., str. 74.

prapovijesti do Francuske revolucije 1789. godine, a ujedno su propisane i nastavnim planom i programom za prvi razred četverogodišnjih strukovnih škola su: Uvod u učenje povijesti, Život i kultura ljudi u prapovijesno doba, Stari vijek, Europa i svijet u ranom srednjem vijeku, Hrvatska u ranom srednjem vijeku, Europa i svijet u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, Hrvatska u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, Svijet u novom vijeku i Hrvatska u novom vijeku.⁵⁸

Drugi razred obuhvaća teme od sredine 18 stoljeća. do Hrvatske nakon proglašenje i međunarodnog priznanja kao Republike Hrvatske. Teme koje propisuje nastavni plan su popraćene u udžbeniku Zdenka Samaržije: *Hrvatska i svijet: Europa i svijet od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*, *Hrvatska od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*, *Europa i svijet u drugoj polovini 19. stoljeća*, *Hrvatska u drugoj polovini 19. stoljeća*, *Svijet i Europa početkom 20. stoljeća*, *Hrvatska, Europa i svijet između dva svjetska rata*, *Razdoblje drugoga svjetskog rata*, *te Svijet, Europa i Hrvatska nakon drugog svjetskog rata*.⁵⁹

Nastavne jedinice koje čine gore navedene teme za oba razreda vrlo su sažete, iz razloga jer vremensko razdoblje koje se obrađuje je vrlo veliko, moramo uzeti u obzir da se isti raspon godina, što znači povijest od najranijih početaka do dana današnjeg, u osnovnoj školi obrađuje kroz sva četiri razreda (od 5. do 8.) i isto tako i u srednjim školama gimnazije (od 1. do 4.). Teme koje smo naveli i nastavne jedinice kada bi se pobliže popratile upućuju vrlo jasno da je za četverogodišnje strukovne škole predmet *Povijest* koncipiran na način da učenici samo ponove do sada naučeno, uz više naglaska na povijest Hrvatske, ali sadržaj toga gradiva je identičan gradivu u osnovnoj školi. Ono po čemu se razlikuju udžbenici za predmet *Povijest* u osnovnoj školi i srednjim strukovnim školama je što su ilustracije ozbiljnije naravi i ima nešto više teksta. Navedenim se želi ukazati na glavni problem, odnosno pitanja ovoga diplomskoga rada: Gdje je ekonomska povijest u ekonomskim strukovnim školama? Zašto učenicima koji su upisali srednje strukovne škole (mi se fokusiramo na ekonomsku školu) nemaju priliku učiti o povijesti svoje struke?

⁵⁷ Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, str. 36. URL:

http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-1-2.pdf,

⁵⁸ Đurić, V., Peklić, I., *Hrvatska i svijet od prapovijesti do Francuske revolucije 1789. godine*, priručnik iz povijesti za prvi razred srednjih strukovnih škola, Profil, Zagreb, 2000.g., str. 111.-112.

⁵⁹ Samardžija, Z.,: *Hrvatska i svijet*, udžbenik povijesti za drugi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007.g., str. 4. – 5.

4.2. Analiza tema ekonomske naravi u udžbeniku za strukovnu ekonomsku školu

Rendić-Miočević, također, navodi nekoliko savjeta za kreatore udžbenika koji su u skladu s odlukama Vijeća Europe, nastale u realizaciji radionice: *Metodologija analize udžbenika*. Među navedenim možemo pronaći kako treba posebnu pozornost obratiti na zastupljenost ekonomske i socijalne povijesti koja je do sada bila zakinuta u većini slučajeva.⁶⁰ Zaključak radionice je da udžbenik treba imati ravnotežu između svjetske, europske, nacionalne, regionalne i lokalne povijesti, treba izbjegavati predrasude, ali održavati mišljenja koja demokraciju prikazuju kao nešto pozitivno. Udžbenici moraju biti prilagođeni dobi djece i poticati kritičko razmišljanje, a ne samo prenositi znanje, te osim datuma, bitaka i vladara treba sadržavati socijalnu i kulturnu povijest.⁶¹

Prije same analize udžbenika htjela bih skrenuti pažnju na povijest ekonomije, kako bismo mogli dobiti uvid u važne ekonomske pojmove i samu povijest ekonomije, te da u kasnijoj analizi znamo koje pojmove trebamo tražiti.

4.2.1. O povijesti ekonomije

Ekonomija se prvi puta spominje u djelu *O gospodarstvu* kojeg je napisao Ksenofont (427.-355.gpr.Kr.)⁶², a u originalu se zove Oikonomikos. Oikonomikos dolazi od grčke riječi **oikos** (kuća, kućanstvo, obitelj, imovinu općenito) + **nemein** (izvedenica glagola dijeliti, odnosno upravljati).⁶³

O ekonomiji je također pisao i Platon (427.-347.g.pr.Kr.) u djelu *Apologija*⁶⁴ i Aristotel (384.-322.g.pr.Kr.) je u svom djelu: *Politike* pisao o gospodarstvu.⁶⁵

⁶⁰ Rendić-Miočević, I., *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 75.

⁶¹ Ibidem., str. 76.

⁶² Puljić, A., *Pojam ekonomije kroz stoljeća*, izvorni znanstveni rad, Zagreb, 2001. str. 545.

⁶³ Ibidem, str. 546.

⁶⁴ Ibidem, str. 548.

⁶⁵ Ibidem, str. 549.

U antičkom je vremenu ekonomija značila vođenje kućanstva, dok se u suvremenom dobu ekonomijom smatra gospodarenje nad bilo čime.⁶⁶

Ovime smo htjeli dati uvid koliko ekonomija seže u prošlost, te kako postoje materijali i teme koji bi se mogli istražiti i prilagoditi udžbenicima za nastavu povijesti u strukovnim ekonomskim školama.

U nastavku dajemo uvid u povijesne teme zastupljene u udžbenicima za ekonomske predmete s ciljem da se te teme razmotre kao potencijalne za obradu u povijesnim udžbenicima ekonomskih škola.

Poduzetništvo 1 je jedan od prvih ekonomskih predmeta s kojima se učenici susreću u srednjoj ekonomskoj školi. Knjiga počinje pregledom mišljenja o poduzetništvu kroz povijest.⁶⁷ Navedeni su neki od teoretičara koji su doprinijeli razvoju ekonomske misli i uveli ekonomske pojmove koje danas koristimo poput ponude i potražnje koje je uveo Jean Baptiste Say.⁶⁸ Richard Cantillon bio je irski plemić koji je uveo izraz „*poduzetnik*“ u gospodarsku znanost.⁶⁹ John Stuart Mill se ovdje spominje kao jedan od najvećih intelektualaca u 19. stoljeću koji je napisao brojna važna djela iz područja filozofije, politike i gospodarstva. Također, zaslužan je što je pojam poduzetništva u engleskom gospodarstvu uvelike proširio.⁷⁰ Što se tiče hrvatskih teoretičara, pronalazimo informacije od vremena Benedikta Kotruljića (1400.-1468.g.) koji je prvi u Europi napisao knjigu o trgovini i knjigovodstvu: „*O trgovini i savršenom trgovcu*“.⁷¹ Njegove teorije predstavljaju temelj knjigovodstvenog sustava. Blaž Lorković je pisao o političkoj ekonomiji u knjizi: „*Počela političke ekonomije*“ koja je izdana 1889. godine. Bila je jednostavna, te je i običan čovjek mogao učiti o poslovanju, ali dovoljno stručno objašnjavala gospodarske pojmove.⁷²

Ovih nekoliko teoretičara i pojmova je sve što možemo naći u knjizi o poduzetništvu i povijesti ekonomije i ekonomske misli što nam također ukazuje na potrebu za istraživanjem

⁶⁶ Ibidem., str. 566.

⁶⁷ Cingula, M., *Poduzetništvo 1*, udžbenik za prve razrede srednjih ekonomskih škola, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 13.

⁶⁸ Ibidem, str. 15.

⁶⁹ Ibidem, str. 14.

⁷⁰ Ibidem, str. 15.

⁷¹ Ibidem, str. 17.

⁷² Ibidem, str. 18.

ekonomske povijesti i njezino prilagođavanje i implementiranje u nastavne programe i udžbenike iz povijesti za strukovne ekonomske škole.

Ekonomski pravci i teoretičari koji predstavljaju okosnice ekonomskih misli, procesa i događaja mogu se detaljnije istražiti u knjizi Paula Samuelsona „*Economics*“.⁷³ Prema njemu stablo ekonomije kreće od Biblije, Aristotela, merkantilizma u 17. i 18. stoljeću, fiziokratizma u 18. stoljeću preko Adama Smitha, Karla Marxa i neomarksizma do moderne ekonomije od 1950. godine nadalje (radikali socijalisti 1970.g., konzervativni marksisti 1960.-1982.g, monetaristi)

4.3. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za četverogodišnju srednju strukovnu ekonomsku školu

Pri analizi udžbenika povijesti za strukovne ekonomske škole koristila sam se onima autora Zdenka Samardžije iz 2007. godine.

4.3.1. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 1. razred četverogodišnjih strukovnih škola

Prva nastavna jedinica u prvom razredu srednje ekonomske škole u kojoj se spominje gospodarski razvoj kao posebna podtema lekcije je *Hrvatska u doba Petra Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira*, znači tek od 1058. godine. Informacije su vrlo oskudne, navodi se samo kako je priključenje dalmatinskih gradova i Slavonije više značilo u gospodarskom smislu, nego političkom.⁷⁴

U razvijenom i kasnom srednjem vijeku, navodi se kako je u vrijeme feudalnog društva i života na feudalnom imanju došlo do prvih viškova proizvoda, pa je time nastala trgovina, dok su kmetovi sve više izrađivali alate i na taj način razvijali obrtništvo.⁷⁵ Također, pronalazimo informacije o osnivanju cehova i gilda, te Hanzi. Hanza je bila najpoznatije

⁷³ Samuelson, P. A., *Ekonomija*, Zagreb, 1992.

⁷⁴ Samardžija, Z., *Hrvatska i svijet 1*, udžbenik za prvi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 66.

⁷⁵ Ibidem, str. 75.

europsko udruženje trgovaca.⁷⁶ Ovdje se još spominje začetak bankarstva i novčarskog sustava, ali nije detaljnije opisan.⁷⁷

Osim navedenoga, što se gospodarstva i ekonomije tiče još ima nekoliko kratkih odlomaka u vezi Hrvatske u doba Matije Korvina i dinastije Jagelovića⁷⁸, te o Hrvatskoj u prvoj polovici 18. stoljeća.⁷⁹

U ranom novom vijeku kada dolazi do velikih gospodarskih otkrića koja su uvelike promijenila demografski rast i razvoj, te potakla razvoj znanosti, proizvodnje i poljoprivrede, jedna se nastavna jedinica posvećuje samo toj temi, što je opet vrlo siromašna informacija koja se proteže kroz četiri nepune stranice udžbenika.⁸⁰ Ova je tema pravi primjer premale posvećenosti povijesti s ekonomskog i gospodarskog aspekta.

4.3.2. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 2. razred četverogodišnjih strukovnih škola

U udžbeniku za drugi razred strukovne ekonomske škole nailazimo na više ekonomskih i gospodarskih tema.

U sklopu prve industrijske revolucije u 18. i 19. stoljeću spominju se i gospodarske teorije: merkantilizam i fiziokratizam, te Adam Smith kao najvažniji predstavnik klasične političke ekonomije. Umjesto da se ovim pojmovima i ličnostima pridaje važnost u lekciji, oni su samo spomenuti u jednom odlomku.⁸¹

Europa i svijet našli su se u drugoj polovici 19. stoljeća u drugoj industrijskoj revoluciji. Kroz pedesetak godina tržište se jako proširilo i došlo je do stvaranja kolonija. Kupaca je bilo sve više, ali je svejedno dolazilo do velikih viškova proizvoda, time i do zasićenja tržišta nakon

⁷⁶ Samardžija, Z., *Hrvatska i svijet 1*, udžbenik za prvi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 77.

⁷⁷ Ibidem, str. 78.

⁷⁸ Ibidem, str. 112.

⁷⁹ Ibidem, str. 159.

⁸⁰ Ibidem, str. 123.-126.

⁸¹ Samardžija, Z., *Hrvatska i svijet 2*, udžbenik za drugi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 9.

čega slijede gospodarske krize. Te su se krize ponavljale svakih nekoliko godina.⁸² Ovo je jedna od tema koja bi se mogla proširiti i detaljnije obraditi upravo s ekonomske strane, kao što bi nastanak izuma i novih izvora energije bilo dobro detaljnije obraditi za tehničke i elektrotehničke smjerove.

Nastavna jedinica pod imenom „*Razdoblje razvijenoga kapitalizma - imperijalizma*“ bi trebala biti lekcija koja donekle objašnjava što je to kapitalizam, posebice kada je taj isti udžbenik namijenjen ostalim četverogodišnjim strukovnim školama koji na ostalim predmetima ne dolaze u doticaj s pojmovima poput *kapitalizma*. Međutim, jedino što se navodi jest da se to razdoblje kapitalizma naziva imperijalizmom zbog potrage za kolonijama. Ostatak teme je obrađen isključivo iz političkog aspekta.⁸³

Osim još nekoliko kraćih odlomaka o gospodarskom stanju nekoga razdoblja posebnu pažnju treba pridati lekciji „*Odnosi u Europi i svijetu nakon Prvoga svjetskog rata*“ iz razloga što se u toj lekciji spominje *Velika gospodarska kriza*. Naime taj je događaj vrlo važan s ekonomske i gospodarske strane iz više razloga, a ta je tema zauzela samo jedan odlomak u kojem se ukratko navode razlozi krize, trajanje i projekt New Deal kojega je osmislio Franklin Roosevelt, predsjednik SAD-a, čime je izvukao zemlju iz krize.⁸⁴

Pojmovi koji su u ovoj lekciji izuzetno važni za ekonomiste, poput sloma burze, crnog petka, Wall Streeta i još mnogočega vezano uz ovaj događaj, nigdje nisu navedeni.

4.3.2. Analiza ekonomskih tema u udžbenicima iz povijesti za 3. razred četverogodišnjih strukovnih škola (smjer: upravni referent i poslovni tajnik)

Već smo ranije napomenuli kako smjerovi upravni referent i poslovni tajnik imaju propisanu nastavu povijesti i u 3. razredu srednje škole, po čemu se razlikuju od ostalih četverogodišnjih strukovnih smjerova, ali da nastavni planovi za taj segment ne postoje, već se samo sugerira obrada zavičajne povijesti. Kako su profesori prepušteni sami sebi kod kreiranja tema i nastavnih satova za te razrede, te nemaju adekvatna pomagala, niti materijale, često koriste

⁸² Samardžija, Z., *Hrvatska i svijet 2*, udžbenik za drugi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 50.

⁸³ Ibidem, str. 57. – 58.

⁸⁴ Ibidem, str. 112. – 113.

knjigu, odnosno udžbenik Vesne Đurić i Ivana Peklića: *Hrvatska povijest od doseljenja Hrvata do naših dana*⁸⁵, koji je namijenjen za nastavu povijesti u prvom razredu trogodišnjih strukovnih škola, koje povijest imaju samo u prvom razredu.

U ovom su udžbeniku teme gospodarskog sadržaja vrlo rijetke, što je i očekivano. Ne bi bilo uobičajeno da smjerovi poput ugostitelja, kuhara, prodavača, automehaničara, elektromehaničara itd., imaju u planu i programu naglasak na gospodarsku povijest.

Od velike bi važnosti za ove smjerove bilo učenje npr. povijesti rimskog prava, iz razloga što se ti smjerovi u slučaju nastavka školovanja većinom opredjeljuju za pravne fakultete, a rimsko pravo je jedan od najvažnijih predmeta toga fakulteta.

⁸⁵ Đurić, V., Peklić, I., *Hrvatska povijest od doseljenja Hrvata do naših dana*, udžbenik povijesti za prvi razred trogodišnjih srednjih strukovnih škola, , Profil, Zagreb, 2002.

5. Anketno istraživanje

Anketno istraživanje ostvareno metodom anketnog ispitivanja kao izvor podataka koristi osobna mišljenja, stavove, uvjerenja ispitanika ili njihova ponašanja.⁸⁶ Podaci se prikupljaju na temelju postavljenoga niza pitanja, odnosno teza sa kojima se ispitanici moraju li ne moraju složiti.

Anketama se mogu ispitati samo mišljenja, te treba uzeti u obzir kako su mišljenja promjenjiva. Slijedi nekoliko značajki prema kojima se anketa razlikuje od ostalih načina provođenja istraživanja:

1. svrha anketiranja je prikupljanje informacija određenog aspekta ciljane populacije (u ovom slučaju učenici prvih i drugih razreda četverogodišnje strukovne škole i nastavnici povijesti, te nastavnici ekonomskih predmeta)
2. način prikupljanja informacija su postavljena pitanja ili teze
3. sudionici anketnog ispitivanja su samo određeni dio šire skupine koju želimo ispitati⁸⁷

Kada se anketa koristi u društvenoj znanosti, kao što je to metodika povijesti, tada se koristi u svrhu upoznavanja mišljenja, uvjerenja i stavova ciljane populacije o određenom društvenom problemu.⁸⁸

Svrha anketnog istraživanja je, osim predviđanja mišljenja i stavova, također i prikupljanje povratne informacije određene populacije o nekom od društveno važnih pitanja.

Anketa mora slijediti unaprijed dobro definirane ciljeve i standarde kako bi njezina provedba bila korisna i relevantna. Najprije se određuje točan problem kojim će se anketa baviti, te vrijeme u kojem se misli provesti. Nakon toga se određuje koja populacija će preuzeti ulogu uzorka, te kako će izgledati pitanja (struktura i količina).⁸⁹

⁸⁶ Milas, G., *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko, 2009., str. 395.

⁸⁷ Ibidem, str. 397.

⁸⁸ Ibidem, str. 397.

⁸⁹ Ibidem, str. 397.

5.1. O provedenom anketnom istraživanju

U ovom istraživanju naša su ciljna populacija, odnosno uzorak, bili učenici prvih i drugih razreda strukovne ekonomske škole, te profesori povijesti i profesori koji predaju ekonomske predmete također u razredima ekonomskog usmjerenja, a koji ujedno smatraju da razumiju problematiku navedenu u anketama ili su se susreli s njome.

Tri su škole koje smo anketirali, Ekonomska škola Mije Mirkovića u Rijeci, Srednja škola Mate Blažine u Labinu koja u svom obrazovnom sadržaju nudi zanimanje ekonomista, te Gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile u Pazinu koja nudi mogućnost stjecanja titule komercijaliste i upravnog referenta. Iako Ekonomska škola u Rijeci nudi tri smjera: ekonomist, upravni referent i poslovni tajnik, podatke smo uspjeli prikupiti samo iz dva područja: ekonomist i upravni referent.

Anketiranjem je prikupljeno 190 učeničkih uzoraka i 10 nastavničkih.

Greške poput učeničkih crteža i skica koje su bile na anketama nisu utjecale na iščitavanje rezultata, te su takve ankete priznate, također ako su učenici najprije zaokružili jedan odgovor, zatim ga prekrižili i zaokružili drugi, te su se ankete također priznavale i uzimao se u obzir samo drugi odgovor.

Anketu su činila pitanja zatvorenoga tipa, odnosno učenici i nastavnici su se s ponuđenim tezama mogli složiti ili protiviti.⁹⁰ Imali su ponuđenu skalu od 1 do 5, gdje jedinica znači da se u potpunosti ne slažu s tezom, do petice koja označava da se u potpunosti slažu.

Anketu su činila 15 pitanja, odnosno teza koje su podijeljene u 3 skupine:

1. se odnosila na izvedbeni plan i program iz povijesti za strukovne ekonomske škole
2. se odnosila na udžbenike za nastavu povijesti u strukovnim ekonomskim školama
3. se odnosila na naučeno gradivo iz povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi

Gore navedene skupine se odnose na ankete namijenjene za učenike. Ankete koje su ispunjavali profesori razlikovale su se u trećoj skupini teza koja se odnosila na izvođenje

⁹⁰ Kolić-Vehovec, S., *Edukacijska psihologija*, Filozofski fakultet, Rijeka, 1998., str. 138.

nastave s obzirom na zadani plan i program, udžbenik, te ostala nastavna sredstva i pomagala⁹¹ kojima se profesori koriste pri realizaciji nastave.

5.2. Anketno istraživanje o programu i udžbenicima u strukovnim ekonomskim školama

U anketnom istraživanju koje smo proveli sudjelovali su:

1. Učenici strukovnih ekonomskih škola:
 - a. 2 razreda upravnih referenata koji pohađaju 1. razred (Rijeka i Pazin)
 - b. 2 razreda upravnih referenata koji pohađaju 2. razred (Rijeka i Pazin)
 - c. 2 razreda ekonomista koji pohađaju 1. razred (Rijeka i Labin)
 - d. 1 razred ekonomista koji pohađaju 2. razred (Labin)
 - e. 1 razred komercijalista koji pohađaju 1. razred (Pazin)
 - f. 1 razred komercijalista koji pohađaju 2. razred (Pazin)

2. Nastavnici koji predaju u strukovnim ekonomskim školama:
 - a. 3 profesora povijesti u strukovnim ekonomskim školama (Rijeka)
 - b. 2 profesora povijesti u strukovnom ekonomskom smjeru (Labin)
 - c. 3 profesora ekonomskih predmeta u strukovnom ekonomskom smjeru (Labin)
 - d. 2 profesora povijesti u strukovnom ekonomskom smjeru (Pazin)

Pri anketiranju naišli smo na jednu zanimljivost, naime, profesori ekonomskih predmeta u riječkoj školi izjasnili su se kako oni smatraju da nemaju dovoljno saznanja o problematici nastave povijesti u ekonomskim usmjerenjima, niti planu i programu, te da ne znaju odgovoriti na anketna pitanja. Dok su profesori koji predaju u labinskoj školi ekonomske predmete bez problema ispunili iste. Postavlja se pitanje zašto? Na temelju vlastitog iskustva (bivša sam učenica labinske srednje škole, smjera ekonomist, a praksu sam obavljala u ekonomskoj školi Mije Mirkovića u Rijeci), smatram kako u Labinu zbog manjeg broja učenika i razreda, nastavnici više vremena uspiju posvetiti u dogovoru s ostalim profesorima o obradi nekog gradiva, kako bi

⁹¹ Nastavna sredstva čine udžbenik, radna bilježnica, povijesna čitanka, zemljovid, slika, film, a nastavna pomagala računalo, projektor, ploča itd.

pospješili korelaciju i multiperspektivnost u nastavi, pa samim time shvaćaju problematiku kojom se bavimo, jer su i sami imali iskustva s njome. U Rijeci je puno veći broj učenika i razreda, te smatram da nastavnici, koliko god se trudili, ne stignu korelirati sa svim predmetima međusobno.

Osim osobnog mišljenja, o ovom problemu nema drugih argumenata, te bi tu temu trebalo dublje istražiti kao zaseban problem ili temelj diskusije.

U uvodnom dijelu ankete nalazila se legenda kako bi sudionici znali točno značenje brojki (1-5) koje zaokružuju:

1 - Uopće se ne slažem

2 - Ne slažem se

3 - Niti se slažem, niti se ne slažem

4 - Slažem se

5 - U potpunosti se slažem

5.2.1. Rezultati učeničkih anketa

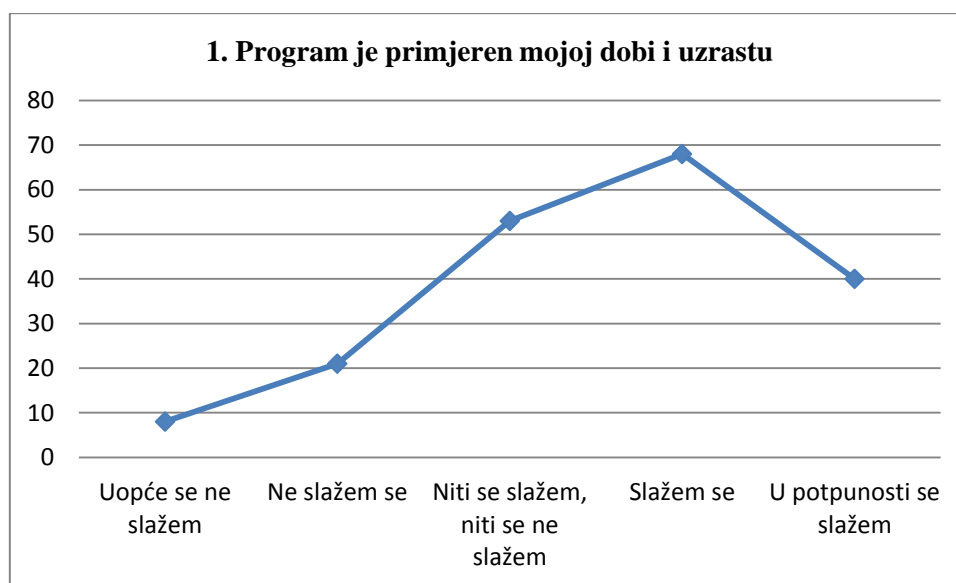
Počinjemo s prvom skupinom pitanja koja se odnose na nastavni plan i program.

Prvom se tezom nastojalo dobiti mišljenje učenika o primjerenosti nastavnog programa njihovom uzrastu.

Teza je glasila: Program je primjeren mojoj dobi i uzrastu.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 8 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 21 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 53 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 68 učenika se slaže s tezom (4), a 40 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 1: 1. pitanje

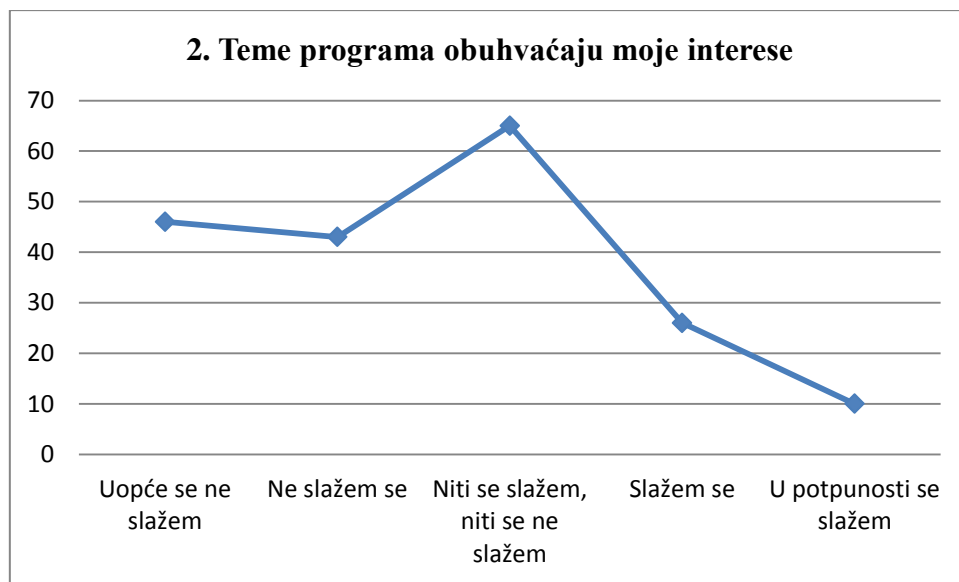
Iz navedenog se da zaključiti kako je više od 68% učenika (učenici koji se slažu i u potpunosti slažu s tezom) zadovoljno primjerenošću programa za njihovu dob i uzrast, što nama ukazuje kako profesori svoj posao jako dobro odrađuju s obzirom na materijale kojima se mogu koristiti i zadatke koji su im dodijeljeni. Učenici ne znaju što je navedeno u njihovom godišnjem planu i programu, tako ne mogu ni znati s kojom se količinom gradiva nastavnik suočava kako bi njima prenio sve što je propisano za jedan nastavni sat.

Drugom se tezom nastojalo dobiti mišljenje učenika o tome da li teme programa u nastavi povijesti zadovoljava područje interesa učenika.

Teza je glasila: Teme programa obuhvaćaju moje interese.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 46 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 43 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 65 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 26 učenika se slaže s tezom (4), a 10 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 2: 2. pitanje

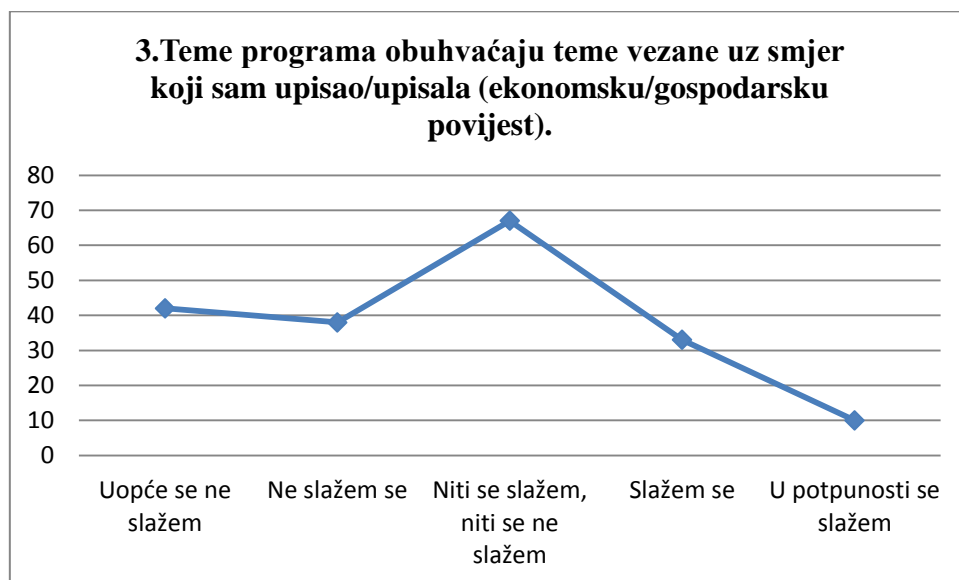
Iz navedenog se da zaključiti kako je više od 46% učenika (učenici koji se ne slažu i u potpunosti ne slažu s tezom), te više od 34% onih koje se niti slažu, a niti ne slažu s navedenom tezom. To nama ukazuje da postoji problem na ovom području, te da bi trebalo detaljnije ispitati, npr. otvorenim tipom pitanja što učenici smatraju koje teme bi bile njima prikladnije i zanimljivije, te zašto ih postojeće teme ne zadovoljavaju.

Trećom se tezom nastojalo dobiti mišljenje učenika o tome da li teme programa u nastavi povijesti obuhvaćaju ekonomsku i gospodarsku povijest.

Teza je glasila: Teme programa obuhvaćaju teme vezane uz smjer koji sam upisao/upisala (ekonomsku/gospodarsku povijest).

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 42 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 38 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 67 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 33 učenika se slaže s tezom (4), a 10 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 3: 3. pitanje

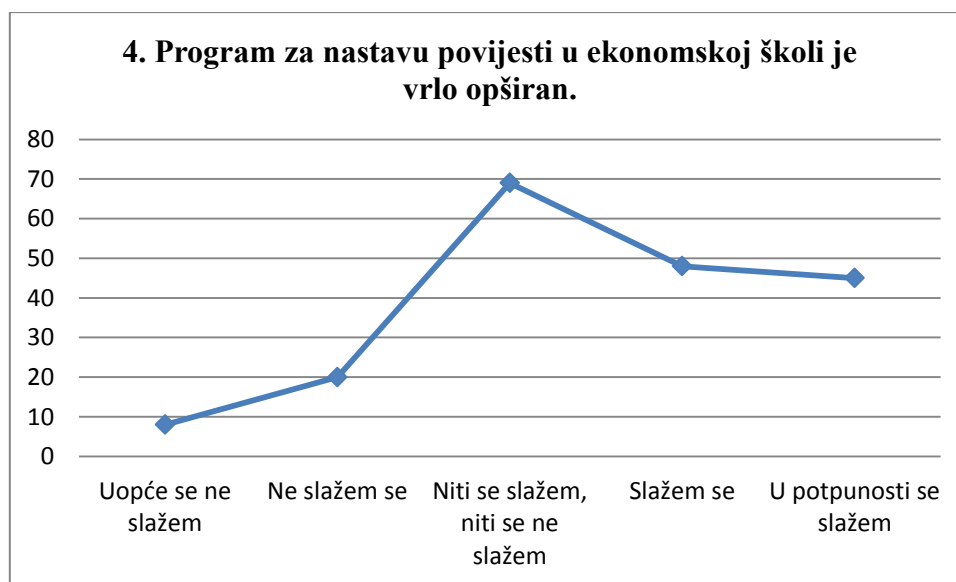
Iz navedenog se da zaključiti kako je samo 23% učenika (učenici koji su zaokružili da se slažu i u potpunosti slažu s tezom), koji se slažu s navedenom tezom. Ovdje, također, možemo jasno uvidjeti problem kojega bi vrijedilo dublje ispitati, jer nam jasno daje do znanja da su i učenici svjesni problema kojega obrađujemo u ovom radu, a upravo su oni najvažniji faktor u procesu obrazovanja, te želimo da teme obuhvaćaju njihove interese.

Četvrtom smo tezom pokušali saznati kako učenici doživljavaju program iz nastave povijesti koji im je namijenjen.

Teza je glasila: Program za nastavu povijesti u ekonomskoj školi je vrlo opširan.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 8 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 20 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 69 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 48 učenika se slaže s tezom (4), a 45 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 4: 4. pitanje

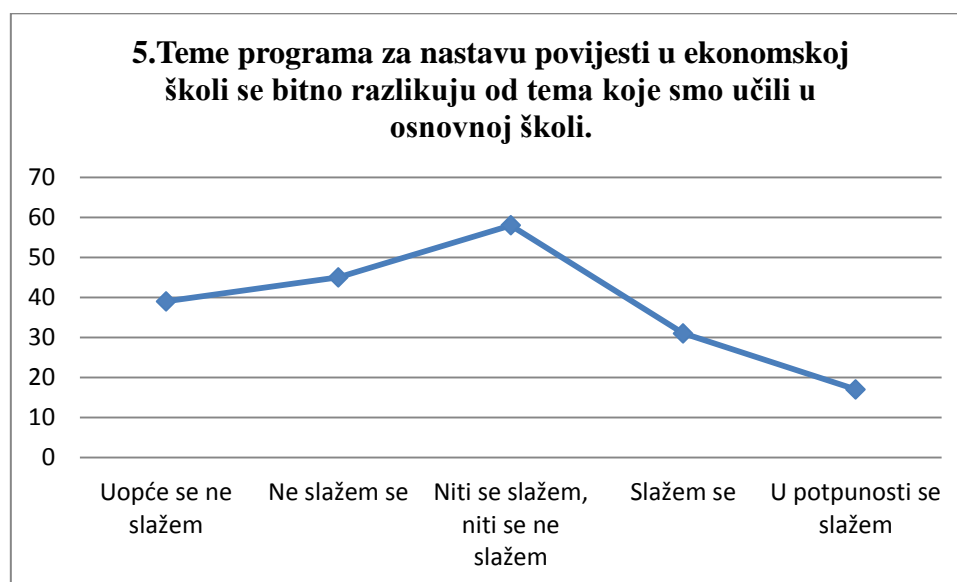
Letimičnim pregledom programa ili samo tema u udžbeniku iz povijesti za srednju ekonomsku školu, vrlo je jasno, čak i nestručnim osobama kako se radi o jako puno tema koje treba obraditi, te i nestručna osoba lako zaključi da se u zadanom fontu sati to teško ostvaruje. Već smo ranije naveli kako se najbolji primjer opširnosti gradiva može jasno vidjeti u lekciji „Odnosi u Europi nakon Prvog svjetskog rata“ gdje u jednom satu učenici dobivaju informacije u rasponu od 10 i više godina (od Versailleskog sustava 1919.g. do Velike ekonomske krize 1929.-1933.g.). Dobivenim rezultatima dolazimo do zaključka kako i u ovoj situaciji su profesori zaslužni što svojim trudom i kreativnošću učenicima prenose taj široki spektar znanja na način koji im ne predstavlja teret. .

Petom smo tezom pokušali dobiti uvid da li se učenici sjećaju što su učili u osnovnoj školi, jedino na taj način mogu pobliže i oni shvatiti problematiku kojom smo se bavili ovdje.

Teza je glasila: Teme programa za nastavu povijesti u ekonomskoj školi se bitno razlikuju od tema koje smo učili u osnovnoj školi.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 39 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 45 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 58 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 31 učenika se slaže s tezom (4), a 17 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 5: 5. pitanje

Gledajući u postocima, više od 44% učenika se ne slaže s tezom (oni koji su odgovorili da se uopće ne slažu i ne slažu), a više od 25% učenika se slaže s tezom (oni koji su odgovorili da se slažu i u potpunosti slažu). Ipak najviše njih je zaokružilo broj 3 (niti se slažu, niti se ne slažu), što znači da većina nije sigurna što su učili u osnovnoj školi iz predmeta povijest. Tu se postavlja pitanje što s učenicima slabijeg predznanja? Ovim rezultatima možemo zaključiti kako bi se nastava u srednjoj školi i dalje trebala odvijati kronološki, a ne tematski. Tako da učenici koji dolaze sa slabijim predznanjem ne izgube smisao konteksta povijesnih događaja i procesa, već da im novo/staro gradivo bude čim jasnije.

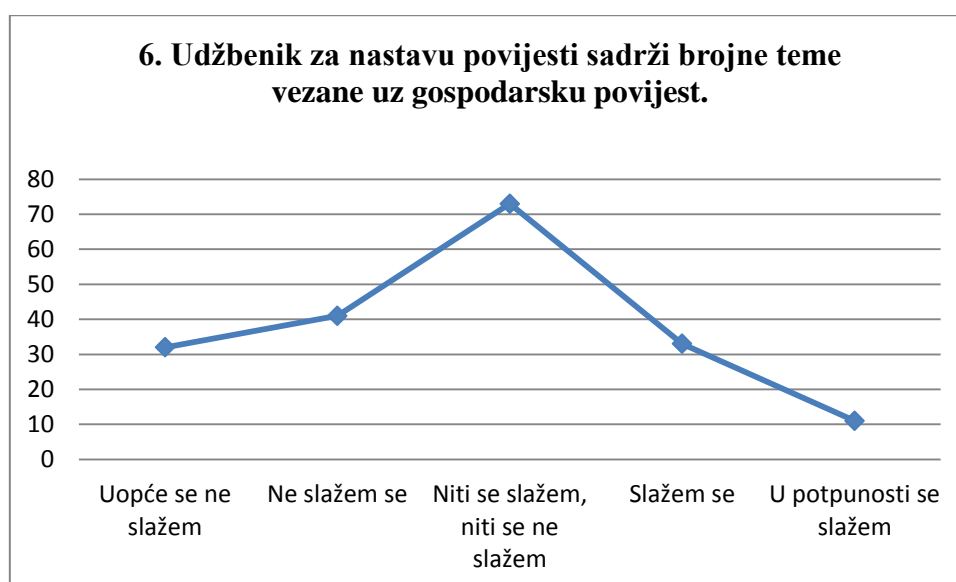
Prelazimo na drugu skupinu pitanja vezanih uz udžbenike.

Šesta teza nam je pokušala prikazati koliko učenici zapravo shvaćaju što je to gospodarska povijest, odnosno prepoznaju li teme vezane uz gospodarstvo i ekonomiju.

Teza je glasila: Udžbenik za nastavu povijesti sadrži brojne teme vezane uz gospodarsku povijest.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 32 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 41 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 73 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 33 učenika se slaže s tezom (4), a 11 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 6: 6. pitanje

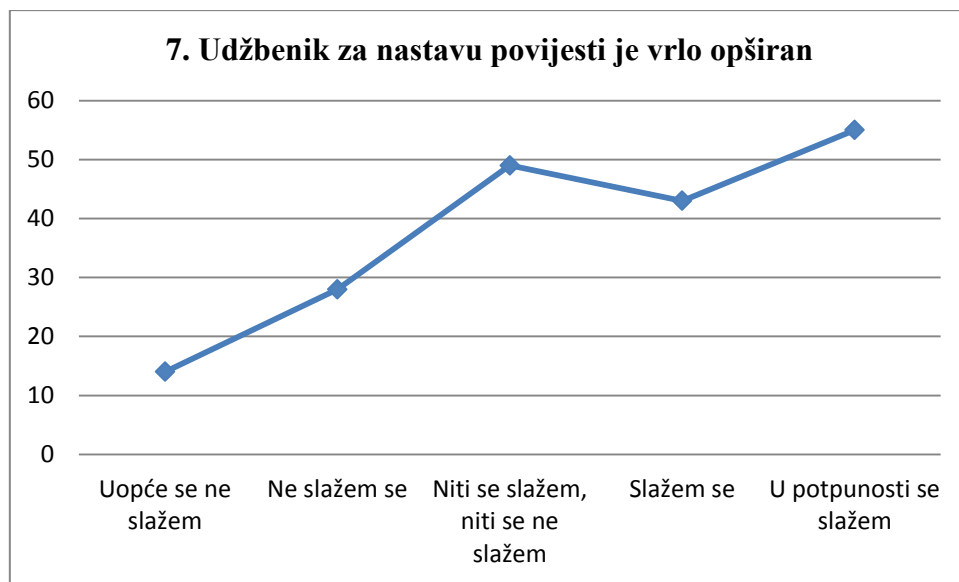
Kao i u prethodnom slučaju, većina učenika (njih 38%) je odgovorila da se s tezom u potpunosti ne slaže ili samo ne slaže, dok 23% učenika kaže suprotno, ali najviše je učenika zaokružilo kako se i slaže i ne slaže s tezom. Što nam govori kako učenici nisu dovoljno upoznati s time što točno znači gospodarska povijest, te dolazimo do pitanja je li se dovoljno korelira s ostalim ekonomskim predmetima. Također, moramo uzeti u obzir da je većina učenika prvih razreda ispunjavala ankete, te bi se dalo pretpostaviti da je njima još taj pojam (gospodarska povijest) nedovoljno jasan.

Sedmom smo tezom pokušali uvidjeti kako učenici doživljavaju svoje udžbenike za nastavu povijesti, odnosno time ćemo vidjeti shvaćaju li problematiku kojom se bavimo.

Teza je glasila: Udžbenik za nastavu povijesti je vrlo opširan.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 14 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 28 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 49 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 43 učenika se slaže s tezom (4), a 55 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 7: 7. pitanje

Prikazanim rezultatima jasno možemo donijeti zaključak kako većina učenika, točnije 52% učenika (oni koji su se složili s tezom i u potpunosti se složili) smatra svoje udžbenike preopširnima. Ovi su se rezultati dali naslutiti, jer učenici učestalo negoduju kako se njihovo učenje svodi na puko „štrebanje“ činjenica.

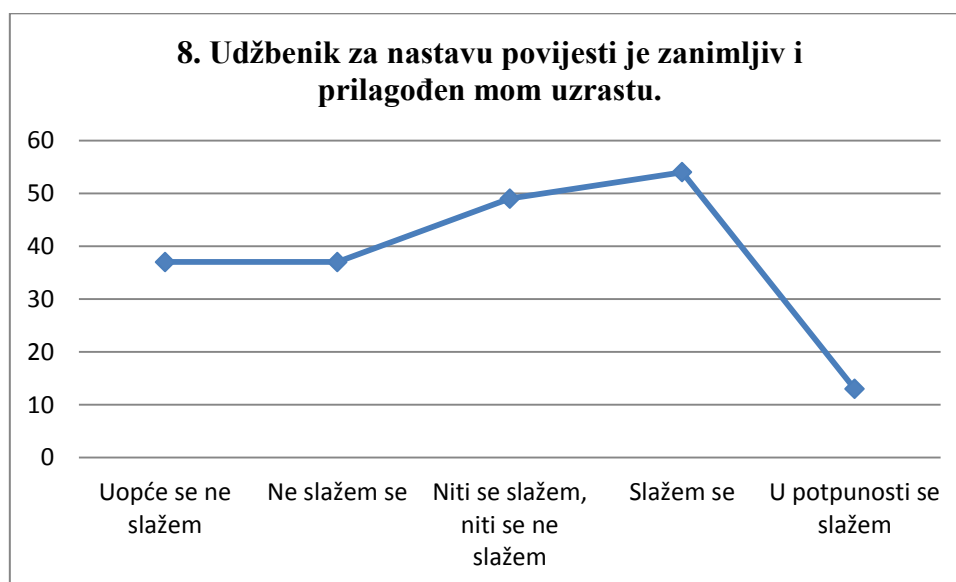
Ono što netko tko predaje povijest jasno uočava jest da ako se u jednom nastavanom satu obradi razdoblje od 10. godina (poput razdoblja od Prvoga do Drugoga svjetskog rata) to nikako ne može biti kvalitetna obrada gradiva, kojom se je pružila određena dubina i kontekst, već samo kvantitativno usvajanje činjenica.

Osma nam je teza služila svrsi dobivanja informacija o zanimljivosti udžbenika, odnosno je li udžbenik sam po sebi interesantan učenicima. Činjenica je da interesantan udžbenik pobuđuje želju za njegovim korištenjem i listanjem, što doprinosi kvaliteti znanja učenika.

Teza je glasila: Udžbenik za nastavu povijesti je zanimljiv i prilagođen mom uzrastu.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 37 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 37 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 49 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 54 učenika se slaže s tezom (4), a 13 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 8: 8. pitanje

Iako zasebno gledajući rezultate, najveći broj učenika je zaokružio da se slaže s navedenom tvrdnjom (4), kada gledamo u postocima i uspoređujemo (one koji su zaokružili 1 i 2, s onima koji su zaokružili 4 i 5), prevladava mišljenje koje smo i pretpostavili, a to je da učenici svoje udžbenike iz povijesti ne smatraju zanimljivima, niti u potpunosti primjerenima njihovom uzrastu. Time smo potvrdili naše mišljenje, kako su udžbenici natrpani kratkim informacijama, odnosno usmjereni na oskudno obrađenu kvantitetu, umjesto na kvalitetu znanja o određenom području i temi.

Deveta nam je teza odgovorila na pitanje smatraju li učenici ekonomskog usmjerenja smatraju da udžbenici ostalih usmjerenja (trogodišnjih i četverogodišnjih) trebaju sadržavati iste teme.

Teza je glasila: Udžbenik za nastavu povijesti u ekonomskoj školi sadrži teme koje obrađuju i drugi smjerovi (gimnazija, trgovačka, elektrotehnika, ugostitelji, kuhari) i smatram da je to u redu.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 17 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 22 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 53 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 70 učenika se slaže s tezom (4), a 28 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 9: 9. pitanje

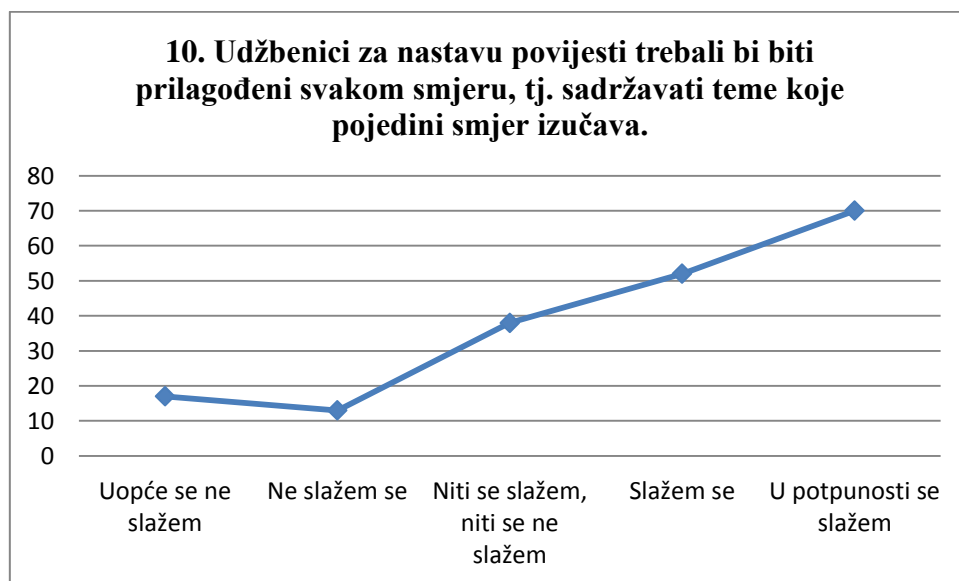
Ovi su nam rezultati dali jasno pokazati kako većina učenika smatra da je u redu da niti jedan od smjerova ne bude zaknut određenim temama iz nastave povijesti, ali s obzirom na rezultate prijašnjih odgovora isto tako se slažu da bi povijesne teme trebalo više prilagoditi pojedinom smjeru.

Desetom smo tvrdnjom htjeli potvrditi do sada naslućivano i u prijašnjim pitanjima parafrazirano na neki način. U rezultatima koji slijede saznat ćemo smatraju li učenici da svaki srednjoškolski smjer treba imati udžbenik za nastavu povijesti namijenjen upravom tom smjeru.

Teza je glasila: Udžbenici za nastavu povijesti trebali bi biti prilagođeni svakom smjeru, tj. sadržavati teme koje pojedini smjer izučava.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 17 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 13 učenika kaže da se ne slaže s tezom (2), 38 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 52 učenika se slaže s tezom (4), a 70 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 10: 10. pitanje

Već samim pogledom na graf, jasno vidimo mišljenje učenika. S više od 58% (uzimajući u obzir one koji su odgovorili da se slažu i one koji se u potpunosti slažu) učenici su potvrdili kako bi udžbenici za nastavu povijesti trebali sadržavati pretežito teme koje se odnose na smjer koji izučavaju. Za ovo pitanje možemo reći da nam je bilo čak i najvažnije u cijeloj anketi, jer se odnosi točno na problem koji se bavimo, odnosno ovo nam je jedan od koraka i potvrde kako ono što želimo dokazati ima jasne argumente.

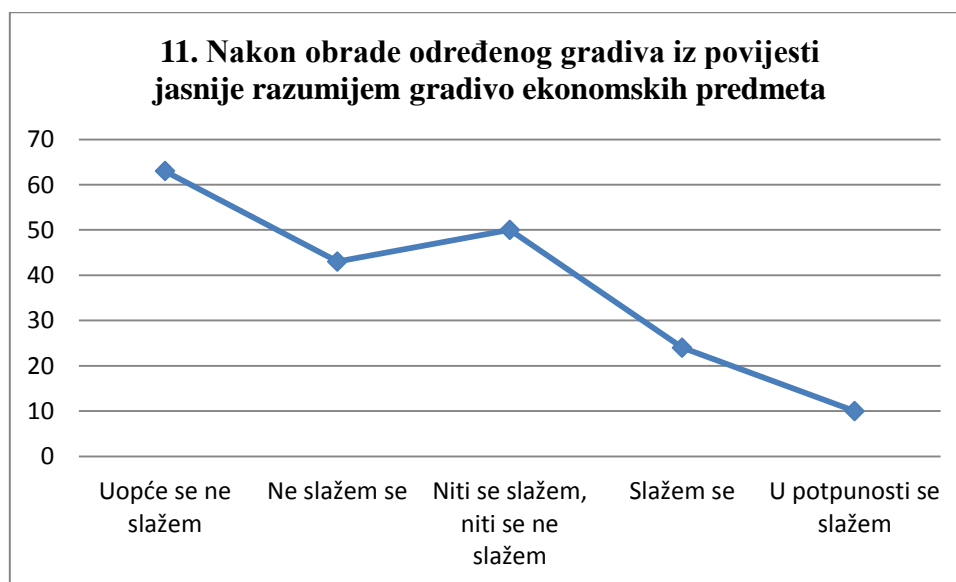
Prelazimo na treću skupinu pitanja.

Prva teza u 3. skupini nam je pokušala prikazati koliko nastava povijesti pomaže učenicima da pojmove iz ekonomije jasnije povezuju.

Teza je glasila: Nakon obrade određenog gradiva iz povijesti jasnije razumijem gradivo ekonomskih predmeta.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 63 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 43 učenik kaže da se ne slaže s tezom (2), 50 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 24 učenika se slaže s tezom (4), a 10 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 11: 11. pitanje

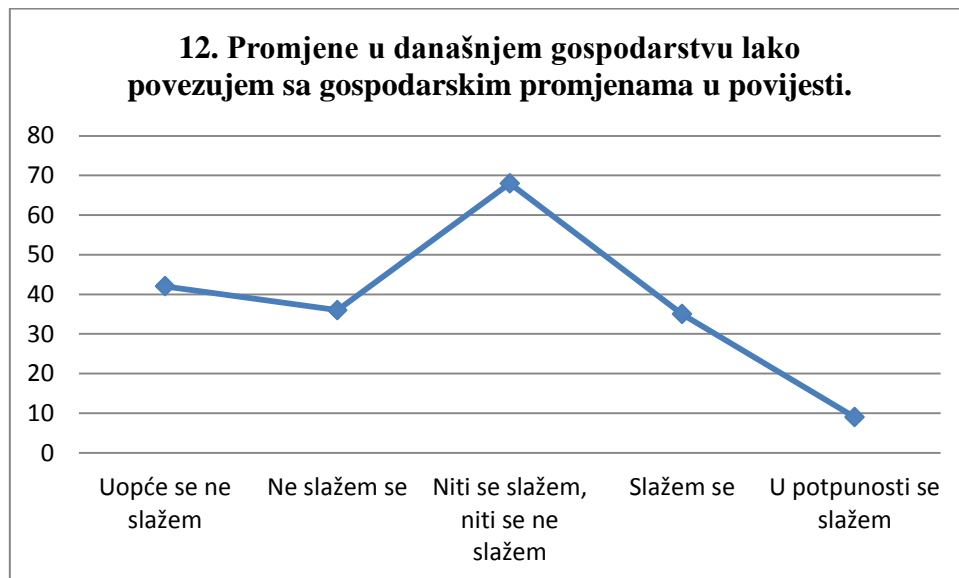
Kao i u prošlom slučaju, samim pogledom na graf, jasno vidimo mišljenje učenika. Više od 55% (oni koji su odgovorili da se ne slažu i u potpunosti ne slažu) učenika potvrđuje da im gradivo iz povijesti ne pomaže pri lakšem razumijevanju ekonomskih pojmova. Samo 17% učenika se ne slaže sa navedenom tezom, a 26% nije sigurno. Ovim podacima smo još jednom potvrdili da se krećemo u dobrom smjeru i da treba početi sa ozbiljnim promjenama u nastavi povijesti u srednjim školama, programom, a posebice udžbenicima.

Slijedi nam dvanaesta tvrdnja kojom smo nastojali dobiti uvid u sposobnost učenika da na temelju naučenoga gradiva iz povijesti povežu događaje i procese koji se trenutno odvijaju na području ekonomije i gospodarstva.

Teza je glasila: Promjene u današnjem gospodarstvu lako povezujem sa gospodarskim promjenama u povijesti.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 42 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 36 učenika kaže da se ne slaže s tezom (2), 68 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 35 učenika se slaže s tezom (4), a 9 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 12: 12. pitanje

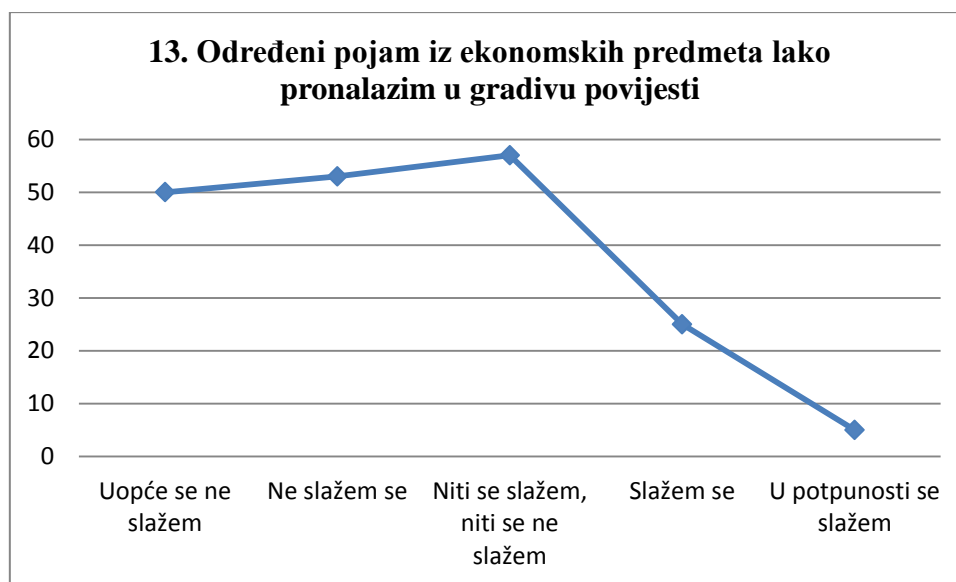
Rezultati su nam pokazali da 41% učenika (oni koji su zaokružili da se ne slažu i u potpunosti se ne slažu) kroz nastavu povijesti ne uspijeva dobiti znanje za razumijevanje gospodarskih promjena i procesa koji su kroz povijest oblikovali sadašnjost. 35% učenika nije sigurno pomažu li im dosadašnja povijesna saznanja, a 23% smatra kako uspijeva pomoću gradiva povijesti razumjeti gospodarske procese koji se odvijaju u sadašnjosti.

Trinaesta je tvrdnja vrlo slična dvanaestoj, ali dok smo prije ispitivali znanje o događajima i procesima, sada smo se koncentrirali isključivo na pojmove.

Teza je glasila: Određeni pojam iz ekonomskih predmeta lako pronalazim u gradivu povijesti.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 50 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 53 učenika kaže da se ne slaže s tezom (2), 57 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 25 učenika se slaže s tezom (4), a 5 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 13: 13. pitanje

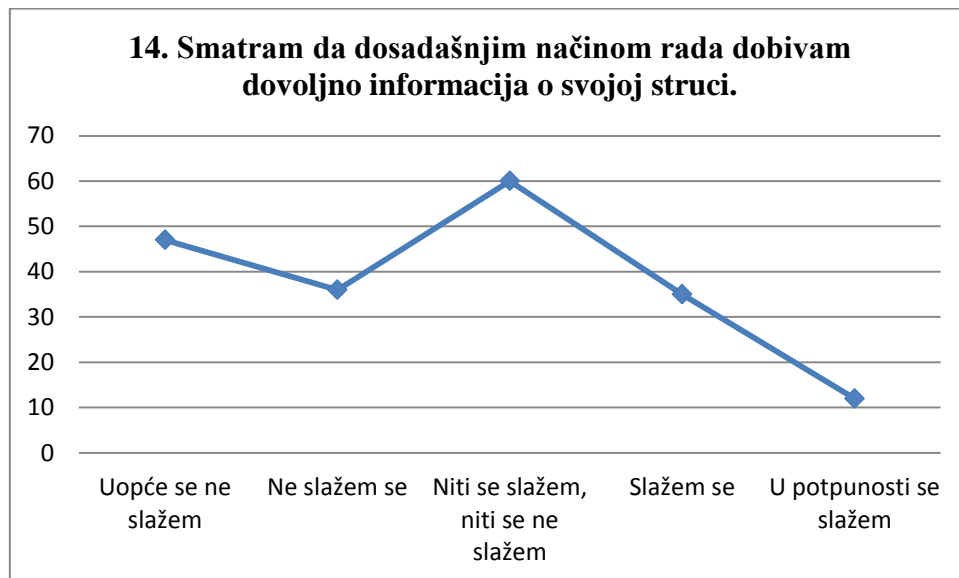
Najveći je broj učenika odgovorio da se s tvrdnjom niti slaže, ali niti ne slaže. Gledajući prema postocima onih koji se ne slažu i uopće ne slažu, njih više od 54%, daleko premašuje broj onih koji se slažu i u potpunosti se slažu kojih ima nešto više od 15%. Kao i kod prethodne tvrdnje, zaključujemo kako je nastava povijesti premalo povezana s ostalim ekonomskim predmetima, a ujedno i pojmovima.

Slijedi nam četrnaesta teza kojom smo htjeli saznati što srednjoškolci ekonomskog usmjerenja misle o dosadašnjem održavanju nastave iz povijesti i dobivaju li potrebna znanja o svojoj struci.

Teza je glasila: Smatram da dosadašnjim načinom rada dobivam dovoljno informacija o svojoj struci.

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 47 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 36 učenika kaže da se ne slaže s tezom (2), 60 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 35 učenika se slaže s tezom (4), a 12 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 14: 14. pitanje

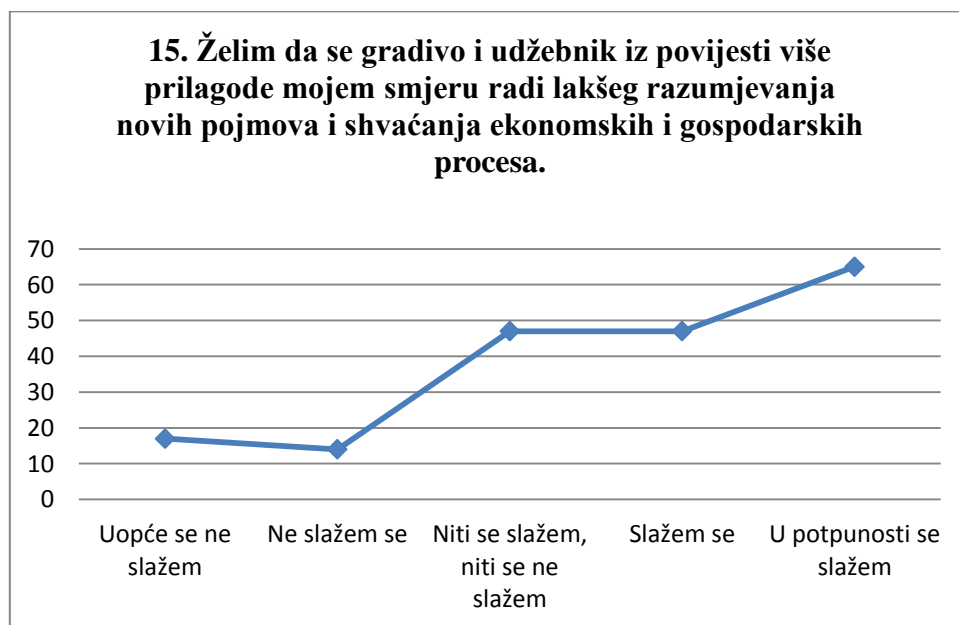
Promatrajući rezultate vidimo kako je većina učenika zaokružila kako nije sigurna dobivaju li dosadašnjim načinom rada, odnosno izvođenjem nastave potrebne informacije kako bi postali dobri znalci u svojoj struci. Više od 46% učenika smatra kako ne dobiva dovoljno informacija o svojem smjeru izučavanja, dok samo 25% misli kako je ovakav način rada dobar.

Posljednja teza naše ankete služila je dobivanju konkretnog mišljenja učenika o problematici kojom se bavimo, te ćemo time dobiti jasan zaključak teme ovoga rada.

Teza je glasila: *Želim da se gradivo i udžbenik iz povijesti više prilagode mojem smjeru radi lakšeg razumijevanja novih pojmova i shvaćanja ekonomskih i gospodarskih procesa.*

Od ukupno 190 prikupljenih uzoraka 17 učenika je odgovorilo kako se uopće ne slaže s tezom (1), 14 učenika kaže da se ne slaže s tezom (2), 47 učenika se niti slaže, a niti ne slaže s tezom (3), 47 učenika se slaže s tezom (4), a 65 učenika se u potpunosti slaže s tezom (5).

Grafički prikaz rezultata:

Graf 15: 15. pitanje

Gledajući u postocima, samo 16% učenika ne želi da se gradivo više prilagodi njihovom smjeru (oni koji su zaokružili da se ne slažu i uopće ne slažu), dok 25% učenika nije sigurno žele li da se program više prilagođava ili mijenja uopće, a 59% učenika se slaže s time da program treba više prilagoditi njihovom smjeru izučavanja (oni koji su zaokružili da se slažu i u potpunosti slažu s navedenom tezom).

Na temelju dobivenih rezultata učeničkih anketa i njihove analize, možemo zaključiti slijedeće: učenici četverogodišnjih strukovnih škola ekonomskih usmjerenja potvrdili su svojim mišljenjima i stavovima problematiku kojom se bavimo u ovom diplomskom radu.

Program se pokazao kao djelomično prilagođen njihovoj dobi i uzrastu. Najvećim problemom smatraju to što oskudijevaju ekonomskim/gospodarskim temama koje su im potrebne za daljnji rad i napredak u struci. S druge strane, program smatraju vrlo opširnim, čime nam ukazuju kako shvaćaju problematiku malog broja sati za kvalitetnu obradu propisanoga gradiva, odnosno previše propisanih tema, koje uz to ne obuhvaćaju njihovu struku. Samim time možemo shvatiti i činjenicu da program ne obuhvaća njihove interese.

Analizirajući mišljenja i stavove učenika vezano uz udžbenik za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi možemo jasno zaključiti kako žele promjenu. Prema njihovim odgovorima udžbenik je prepun nanizanih činjenica, te nevezanih informacija, odnosno nastavne teme i jedinice nisu obrađene kvalitetno, već vrlo površno. Također, smatraju kako bi svi smjerovi srednjoškolskog obrazovanja trebali obrađivati iste teme, ali da su te teme prilagođene pojedinom smjeru, čije smo primjere naveli ranije.

Sukladno navedenom, mišljenja i stavovi učenika vezanih za gradivo povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi bili su negativni. Točnije, učenici smatraju kako im gradivo povijesti uopće ne pomaže pri savladavanju ekonomskih pojmova, pa samim time ne uspijevaju predmete i procese povezivati međusobno. Vrlo nam je lako razumjeti i to što učenici smatraju kako dosadašnjim načinom rada ne dobivaju dovoljno informacija o svojoj struci, odnosno smjeru kojega su upisali.

Naposljetku, učenici su se izjasnili kako žele da se gradivo povijesti u većoj mjeri prilagodi smjeru kojega su upisali radi lakšega razumijevanja pojmova s kojima se upoznaju po prvi puta, te shvaćanja njihovih uloga u vremenu i prostoru, odnosno njihove uloge u prošlosti kako bi mogli razumjeti sadašnjost i naslutiti budućnost.

5.2.2. Rezultati anketa nastavnika

Počinjemo s prvom skupinom pitanja za nastavnike. Ta je skupina pitanja u potpunosti ista kao i ona učeničkih anketa, što znači da ispituje stavove i mišljenja profesora vezanih za nastavni plan i program nastave povijesti za strukovne ekonomske škole.

1. tvrdnja glasi: Program je primjeren dobi i uzrastu učenika.

Od 10 ispitanika, čak se je 9 složilo s tvrdnjom. U postocima, 90% profesora se složilo, dok je samo 10% (jedan uzorak) navelo kako se niti slaže, a niti ne slaže s tvrdnjom.

2. tvrdnja: Teme programa obuhvaćaju teme vezane uz smjer koji su učenici upisali (ekonomsku/gospodarsku povijest).

Kod ove tvrdnje su mišljenja bila podijeljena, ali ipak je prevladao broj onih koji su zaokružili kako se s tvrdnjom uopće ne slažu (1). Dok se niti jedan sudionik nije u potpunosti složio (5) s tvrdnjom, a samo 1 se slaže (4).

3. tvrdnja: Teme programa dovoljno razrađuju teme vezane uz smjer koji su učenici upisali (ekonomsku/gospodarsku povijest).

Šest od 10 nastavnika se uopće ne slaže (2) s ovom tvrdnjom, dok troje nije sigurno (3) jesu li teme prilagođene učeničkoj struci, a samo se 1 uzorak se slaže (4) s tvrdnjom čime dolazimo do zaključka kako i nastavnici smatraju da se teme iz nastave povijesti trebaju mijenjati i više približiti struci učenika.

4. tvrdnja: Program za nastavu povijesti u ekonomskoj školi je vrlo opširan.

Ova nam tvrdnja nažalost nije uspjela odgovoriti na općeniti stav profesora, jer su mišljenja izjednačena. Jednak se broj profesora složio s tvrdnjom i jednak broj se nije složio s tvrdnjom.

Pri diskusiji s profesorima ustanovilo se da smatraju kako je program opširan s tog aspekta da ima puno činjenica, ali s aspekta da dovoljno duboko istražuje teme smatraju kako je vrlo oskudan.

5. Teme programa za nastavu povijesti u ekonomskoj školi se bitno razlikuju od tema koje su učenici učili u osnovnoj školi.

Od 10 profesora, 6 je zaokružilo da se ne slaže i uopće ne slaže s tvrdnjom. Teme udžbenika prate teme programa s manjim odmicanjima, te se kratkim pregledom udžbenika za nastavu povijesti od 5. do 8. razreda osnovne škole i usporedbom sa udžbenicima za nastavu povijesti u četverogodišnjim strukovnim školama, može uočiti gotovo isti koncept gradiva.

Prelazimo na drugu skupinu tvrdnji kojima smo nastojali ispitati mišljenja i stavove profesora o udžbenicima za nastavu povijesti u strukovnoj ekonomskoj školi.

6. tvrdnja glasi: Udžbenik za nastavu povijesti sadrži brojne teme vezane uz gospodarsku povijest.

Kod ove su nam teze rezultati vrlo jasni. 100% ispitanika je odgovorilo da se s tvrdnjom ne slažu i uopće ne slažu. Možemo reći kako smo ovakav odgovor i očekivali, te u potpunosti argumentira problematiku koju želimo ovdje prikazati.

7. tvrdnja: Udžbenik za nastavu povijesti je vrlo slikovit.

Većina je profesora na ovu tvrdnju odgovorila brojem 3, što znači da se niti slažu, ali niti ne slažu s tvrdnjom. Prelistavajući udžbenik vrlo lako uočavamo kako slikama nije zakinut, ali smatramo da bi učenicima bilo zanimljivije kada bi slike bile prilagođenije njihovoj dobi, odnosno prilagođenije tekstu kojega prate.

8. tvrdnja: Udžbenik za nastavu povijesti je zanimljiv i prilagođen učeničkom uzrastu.

Kao i kod prošle tvrdnje, rezultati su se pokazali identičnima. Najviše je profesora zaokružilo kako se s tvrdnjom niti slaže, a niti ne slaže (3), točnije njih 60%. Njih 30% se ne slaže s tvrdnjom, a 10% se slaže što nas upućuje kako bi ovu temu trebalo dublje ispitati, ali s obzirom na prethodne odgovore, možemo pretpostaviti kako je zanimljivost udžbenika bio problem odabira konkretnog odgovora profesora pri ovoj tvrdnji.

9. tvrdnja: Udžbenik za nastavu povijesti u ekonomskoj školi sadrži teme koje obrađuju i drugi smjerovi (gimnazija, trgovačka, elektrotehnika, ugostitelji, kuhari).

U ovom su se slučaju profesori složili (4) i u potpunosti složili (5) s tvrdnjom, ostalih odgovora nije bilo. Time možemo jasno zaključiti kako i profesori smatraju da učenici ne bi smjeli biti zakinuti pojedinim povijesnim temama, ali s obzirom na ranije odgovore, ipak te teme treba drukčije obraditi i veću pažnju pridati temama pojedinoga smjera.

10. tvrdnja glasi: Udžbenici za nastavu povijesti trebali bi biti prilagođeni svakom smjeru, tj. sadržavati teme koje pojedini smjer izučava.

Ovdje imamo također identične rezultate kao i kod prethodne tvrdnje, odnosno 100% profesora se složilo i u potpunosti složilo da bi udžbenici za nastavu povijesti trebali biti prilagođeni pojedinom smjeru na način da sadrže teme koje se toga smjera dotiču (npr. ekonomisti – ekonomska i gospodarska povijest, ugostitelji – povijest namirnica i pića, frizeri – povijest mode, tehničari – naglasak na izume kroz povijest, itd.)

Prelazimo na treću skupinu pitanja. Ta se skupina razlikuje od one kod učeničkih anketa, te ispituje mišljenja i stavove profesora vezanih uz mogućnost izvođenja nastave povijesti u srednjim ekonomskim školama s obzirom na plan i program, te udžbenik i ostala nastavna sredstva i pomagala.

11. tvrdnja glasi: Nastavna sredstva i pomagala su primjerena izvedbenom planu i programu, te svrsi/cilju nastavnog sata.

Kod ove tvrdnje nailazimo na razne odgovore. Jedan od ispitanika se uopće ne slaže (1) s navedenim, dvoje se ne slaže (2), troje se niti slaže, a niti ne slaže (3), a četvero se slaže (4). Možemo zaključiti da iako nastavna sredstva i pomagala nisu najbolje prilagođena, nastavnici se njima dobro služe pri realizaciji nastavnih satova.

12. tvrdnja: Nastavna sredstva i pomagala su primjerena poučavanju djece za život.

Rezultati su nam ovdje vrlo jasni, naime 50% nastavnika se uopće ne slaže (1) s tvrdnjom, a ostalih 50% se ne slaže (2) ili niti slaže, niti ne slaže (3). Zaključujemo kako se već godinama govori o poučavanju djece za život, ali ta ideja još nije dobila priliku u realizaciji. Što upućuje kako profesori nemaju odgovarajuća sredstva i pomagala da to postignu. Također, ovi nam rezultati pokazuju kako se i dalje radi na kvantiteti znanja, a ne kvaliteti.

13. tvrdnja: Nastava sredstva i pomagala su primjerena grupnim radovima.

Ovom smo tvrdnjom željeli dobiti uvid u mišljenja nastavnika o tome koliko su izvedivi grupni radovi s obzirom na nastavna sredstva i pomagala kojima raspolažu. Grupni je rad jedna od popularnijih metoda poučavanja učenika, pomoću koje su učenici aktivniji na satu i lakše pamte gradivo, te međusobno potiču jedni druge na rad. Profesori su odgovorili kako se

uopće ne slažu (1) s tvrdnjom i ne slažu (2), njih 80%, dok samo 20% nije sigurno da li se slaže ili ne slaže (3) s tvrdnjom. U potpunosti je jasno kako profesori ne raspolažu odgovarajućim sredstvima i pomagalima kako bi novije metode i načine rada mogli realizirati u učionici. Odrađivajući praksu u pojedinim školama, te prilikom ispunjavanja anketa, imala sam priliku uvjeriti se u problem neadekvatne opremljenosti škola za kvalitetno i suvremeno izvođenje nastave.

14. tvrdnja glasi: Kronološka nastava, ispred tematske nastave.

Ovdje možemo vidjeti kako se profesori zalažu da nastava u srednjoj školi bude tematska, umjesto kronološke. Njih 6 od 10 je odgovorilo kako se uopće ne slaže (1) s tvrdnjom i ne slaže (2), dok se 2 niti slažu, niti ne slažu (3), a također dvoje se slaže (4) s tvrdnjom.

15. tvrdnja: Gospodarski uža povijest mogla bi se kvalitetno i konstruktivno ispitati.

Ispitanici su se složili u većini (60%) da bi se povijest koja sadrži pobliže popraćene ekonomske događaje mogla kvalitetno i konstruktivno ispitati, a 40% njih se s tvrdnjom niti slaže, a niti ne slaže (3).

Analizirajući mišljenja i stavove nastavnika, odnosno njihovo zadovoljstvo nastavnim planom i programom zaključujemo kako program smatraju primjeren učeničkoj dobi i uzrastu, ali isto tako smatraju kako ne obuhvaća interese učenika. To nas upućuje kako treba doći do promjene, jer ako kod učenika ne uspijevamo pobuditi interes, nećemo postići ni kvalitetno znanje što nam je cilj. Također, profesori smatraju kako teme programa ne obuhvaćaju teme vezane uz smjer koji su učenici upisali, dok teme koje su moraju obraditi ne idu dovoljno u dubinu, već se iznose samo činjenice zbog velike količine gradiva koja se mora prilagoditi malom broju nastavnih sati. Slažu se i s time da su teme programa identične onima u osnovnoj školi, samo je razdoblje koje se obrađuje u 5. i 6. razredu sažeto kako bi se moglo obraditi u prvom razredu četverogodišnje strukovne škole, a ono što se obrađuje u 7. i 8. razredu, također sažeto kako bi se ukratko obradilo u 2. razredu četverogodišnje strukovne škole.

Prilikom analize odgovora vezanih uz udžbenik za nastavu povijesti zaključili smo kako i ovdje treba doći do promjene, upravo iz razloga koje smo naveli ranije u radu. Profesori se slažu kako udžbenik sadrži vrlo malo tema vezanih uz gospodarsku/ekonomsku povijest, pa

samim time kod učenika ne pobuđuje želju za učenjem ili daljnjim istraživanjem, a to je jedna od zadaća povijesti. Udžbenik smatraju prilagođenim učeničkoj dobi i uzrastu, ali ne i smjeru kojega su upisali. Kao i učenici, slažu se da niti jedan smjer ne smije biti zakinut nekom od povijesnih tema, ali isto tako da te teme treba prilagoditi pojedinom srednjoškolskom smjeru, odnosno pristupiti multiperspektivno s naglaskom na pogled iz područja za koje će učenici steći obrazovanje.

Prilikom usporedbe odgovora učenika i profesora za prve dvije skupine pitanja primjećuje se velika podudarnost stavova i razmišljanja. Što znači da bi uvođenje određenih promjena dovelo do poboljšanja procesa učenja i poučavanja, te usvajanja gradiva i kvalitete znanja.

Zadnjom smo skupinom pitanja ispitali mišljenja i stavove profesora o cjelokupnom procesu izvođenja nastave s obzirom na nastavni plan i program kojega moraju ispuniti i nastavna sredstva i pomagala kojima to mogu ostvariti. Što se tiče raspolaganja nastavnim sredstvima i pomagala, odgovori su ovisili o pojedinoj školi, jer nije svaka škola jednako opremljena. Uzorci koje smo dobili iz slabije opremljenih škola upućuju kako im nastavna sredstva i pomagala ne pomažu pri ostvarivanju zadanih svrha i ciljeva nastavnog sata, dok bolje opremljene škole daju suprotne odgovore. Većina se je složila kako nastavna sredstva i pomagala nisu primjerena poučavanju djece za život, a niti grupnim radovima koji su trenutno popularni u nastavi. Profesori su poduprli ideju da se u srednjoj školi nastava obrađuje tematski, međutim, tu se javlja problem učenika koji dolaze sa slabijim predznanjem, te ova tema zahtjeva dublje istraživanje.

6. Zaključak

Zadaća nastave povijesti je putem gradiva stvoriti osjećaj odgovornosti učenika prema samom sebi i društvu u kojem se nalazi. Također, nastava povijesti uvelike utječe na odgoj i obrazovanje, jer poučava o kulturi, običajima, tradiciji, svijetu koji nas okružuje, kako je nastao taj svijet, shvaćanju i prihvaćanju različitoga kao nečeg dobrog samo drugačijeg. Ukratko, nastava povijesti nas uči o temelju našeg društva, tj. demokraciji.

Svjesni smo da je uloga predmeta *Povijest* velika i iznimno važna, što znači da zahtjeva puno rada, truda i prilagodbe kako bi se u nastavi prenijela na najbolji mogući način. Činjenica je kako *Povijest* ostavlja određeni trag na život učenika, a oni koji sudjeluju u procesu poučavanja (od autora nastavnih programa i udžbenika, do profesora) morali bi se pobrinuti kakav će taj trag biti.

U radu smo naveli nekoliko problema s kojima se učenici i profesori srednjih strukovnih škola (posebice ekonomskih škola) suočavaju. Problem su broj nastavnih sati, izvođenje nastave povijesti u samo prva dva razreda srednje škole, neadekvatna sredstva i pomagala, te nastavni plan i program.

O suvremenim idejama u nastavi povijesti govori se već desetljećima. Pisali su o tome mnogi autori, a izdvojili smo Ivu Rendića-Miočevića i Roberta Stradlinga. Međutim, realizacija tih ideja je tek u tragovima.

Prilikom obavljanja stručne prakse u srednjim strukovnim školama imali smo priliku svjedočiti kako profesori povijesti pokušavaju realizirati suvremene ideje i načine rada, ali se jasno vidi da je to „borba“ zbog neadekvatnih sredstava i pomagala. Neke škole su tehnološki vrlo loše opremljene, te je to dodatni problem.

Škola je odgojno-obrazovna ustanova i njezina je zadaća da učenike usmjerava, potiče u razvoju i budi interes za istraživanjem, međutim, da li se dosadašnjim načinom rada to zaista uspijeva ili dolazi do suprotnog? Zaključili smo da se ne može reći da dolazi do suprotnog, ali isto tako ne dolazi ni do napretka, već do stagnacije u obrazovanju i napredovanju u nastavi povijesti.

Kako bismo osigurali učenicima srednjih strukovnih škola kvalitetnu nastavu iz predmeta *Povijest* potrebne su promjene na svim područjima vezanima uz proces nastave i poučavanja. Provedeno istraživanje u ovom diplomskom radu je približilo i razjasnilo postojeću

problematiku, te ukazalo na potrebu za temeljitim istraživanjem svake od navedenih stavki kako bi se ostvarile efikasne promjene.

Prvo na čemu se treba poraditi je problem broja nastavnih sati. Treba li povijest u strukovnim školama proširiti kroz sve četiri godine (ili tri za trogodišnje strukovne škole) školovanja kako bi učenici kvalitetno obradili cjelokupno gradivo povijesti uz dodatni naglasak na povijest iz perspektive smjera za čije se zanimanje izučavaju ili kroz prva dva razreda (u četverogodišnjim strukovnim školama) predavati povijest iz aspekta smjera kojega su učenici upisali (ekonomist – ekonomska/gospodarska povijest, ugostitelji – povijest pića i hrane, frizeri – povijest mode)?

Iznesena problematika ima iznimno duboke korijene i zahtijeva ozbiljne promjene u cjelokupnom nastavnom procesu, ali i samoj ideji nastave povijesti. Jasno nam je kao bi taj proces promjene zahtijevao iscrpan rada stručnjaka i veliku količinu sredstava, ali isto tako želimo ukazati na nužnost ovakvog poduhvata zbog odgovornosti koja je na nama – obrazovanje i odgoj djece i mladih ljudi za život.

7. Literatura

1. Agičić, D., *Hrvatska Klio II. o nastavi i udžbenicima* povijesti, Srednja Europa, Zagreb, 2015.
2. Bekavac, S., Bradavica, M., *Povijest 5, udžbenik za peti razred osnovne škole*, Alfa, Zagreb, 2009.
3. Birin, A., Šarlija, T., *Povijest 6, udžbenika za šesti razred osnovne škole*, Alfa, Zagreb, 2009.
4. Cingula, M., *Poduzetništvo 1*, udžbenik za prve razrede srednjih ekonomskih škola, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
5. Cjelovita kurikularna reforma. URL: <http://www.kurikulum.hr/predmetni-kurikulumi/> (24.08.2017.)
6. Đurić, V., Peklić, I., *Hrvatska i svijet od prapovijesti do Francuske revolucije 1789. godine*, priručnik iz povijesti za prvi razred srednjih strukovnih škola, Profil, Zagreb, 2000.
7. Erdelja, K., Stojaković, I., *Tragom prošlosti 7, udžbenik povijesti u sedom razredu osnovne škole*, Zagreb, 2014.
8. Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14516> (31.08.2017.)
9. Hrvatski zavod za zapošljavanje, *Kamo nakon osnovne škole?*, Mogućnosti školovanja na području: Istarske županije, Ličko-senjske županije, Primorsko-goranske županije, Zagreb, 2016
10. Kolić-Vehovec, S., *Edukacijska psihologija*, Filozofski fakultet, Rijeka, 1998.
11. Koren, S., *Povijest 8, udžbenik povijesti za osmi razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 2000.
12. Marinović, M., *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*, metodički priručnik za nastavnike povijesti, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2014.
13. Milas, G., *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko, 2009.
14. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, 2006.
15. Ministarstvo znanja i obrazovanja Republike Hrvatske. URL: <https://mzo.hr/hr/katalog-obveznih-udzbenika-pripadajucih-dopunskih-nastavnih-sredstava-za-osnovnu-skolu-gimnazije?cat=209> (21.08.2017.)

16. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. URL: http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-1-2.pdf (27.08.2017.)
17. Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Povijest (prijedlog 2), 2016. URL: http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/NKNP_Povijest_inacica_2.pdf (24.08.2017.)
18. Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje (prijedlog), 2016. URL: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/STRUKOVNO.pdf> (27.08.2017.)
19. Previšić, V., *Kurikulum, teorije – metodologija – sadržaj – struktura*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
20. Puljić, A., *Pojam ekonomije kroz stoljeća*, izvorni znanstveni rad, Zagreb, 2001.
21. Rendić-Miočević, I.: *Učenik istražitelj prošlosti, novi smjerovi u nastavi povijesti*, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
22. Samardžija, Z., *Hrvatska i svijet 1*, udžbenik za prvi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
23. Samardžija, Z.: *Hrvatska i svijet*, udžbenik povijesti za drugi razred četverogodišnjih strukovnih škola, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
24. Samuelson, P. A., *Ekonomija*, Zagreb, 1992.
25. Stradling, R., *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2003.
26. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N., *Pogled u svijet 3, udžbenik prirode idruštva za treći razred osnovne škole*, Zagreb, 2014.
27. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N., *Pogled u svijet 4, udžbenik prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb, 2014.
28. Učenici.com, *Upisi u srednju školu*. URL: <https://www.ucenici.com/detaljan-vodic-upise-srednje-skole-2017-2018/> (24.08.2017.)

8. Popis grafova

Graf 1: 1. pitanje.....	28
Graf 2: 2. pitanje.....	29
Graf 3: 3. pitanje.....	30
Graf 4: 4. pitanje.....	31
Graf 5: 5. pitanje.....	32
Graf 6: 6. pitanje.....	33
Graf 7: 7. pitanje.....	34
Graf 8: 8. pitanje.....	35
Graf 9: 9. pitanje.....	36
Graf 10: 10. pitanje.....	37
Graf 11: 11. pitanje.....	38
Graf 12: 12. pitanje.....	39
Graf 13: 13. pitanje.....	40
Graf 14: 14. pitanje.....	41
Graf 15: 15. pitanje.....	42